

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร” ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงที่มา นโยบาย แนวคิด และรูปแบบการนำเสนอข่าวของ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่จะนำไปสู่การกำหนดอัตลักษณ์การนำเสนอข่าว และกรอบการทำหน้าที่ ของบุคลากรข่าวและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กฎอัยการศึกและการทำรัฐประหาร เพื่อความเหมาะสมกับการทำหน้าที่สื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อต้องเผชิญกับ ข้อจำกัด โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้เรียบเรียงเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดรายการโทรทัศน์
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อใหม่
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้ประกาศข่าว/ ผู้รายงานข่าว
4. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสาธารณะ
 - 4.1 ที่วีสาธารณะ
 - 4.2 สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
5. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์
6. แนวคิดเกี่ยวกับรัฐประหาร
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดรายการโทรทัศน์

การจัดรายการโทรทัศน์ คือ กระบวนการวางแผน การเตรียมการ และการผลิตที่เกิดจาก ความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยในทัศนะของ Eastman & Ferguson (2002, อ้างถึงใน กรรพุม บุญทวี, 2553, หน้า 1 - 5) ได้ให้ความหมายของการจัดรายการไว้ว่า การจัดรายการ คือ กลยุทธ์ในการเรียบเรียงลำดับรายการลงในตารางออกอากาศหรือผังรายการ

ซึ่งผู้จัดจะต้องมีความรู้และทักษะการจัดวางที่ทำให้รายการเป็นที่สนใจของผู้ชม โดยการจัดรายการถือเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานของสถานี เพราะเปรียบเสมือน การออกแบบบ้าน เพื่อให้ได้บ้านที่แข็งแรงอยู่สบาย เช่นเดียวกับการจัดวางรายการที่ต้อง มีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อประชาชน

การจัดรายการโทรทัศน์นับได้ว่ามีองค์ประกอบหลักสอดคล้องกับประเภท รูปแบบและวัตถุประสงค์ของสถานี (ศุภางค์ นันตา, 2552, อ้างถึงใน ชมพูนุช ปัญญาไพโรจน์, 2553, หน้า 6 - 7) ได้แบ่งประเภทของสถานีวิทยุโทรทัศน์ไว้ ดังนี้

1. สถานีวิทยุโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ คือ ที่ดำเนินกิจการภายใต้ทุนของเอกชน รัฐบาล หรือองค์การ ซึ่งเน้นการแสวงหารายได้และผลกำไรจากการประกอบกิจการ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจ สถานีวิทยุโทรทัศน์เชิงพาณิชย์จึงไม่เพียงมีการแข่งขันสูง แต่ยังมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการอยู่เสมอ

2. สถานีวิทยุโทรทัศน์สาธารณะ (ทีวีสาธารณะ) หมายถึง สถานีที่สาธารณชนเป็นเจ้าของ คือ ไม่เป็นของรัฐหรือของบริษัทเอกชน อาจได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากเงินภาษีที่รัฐเก็บได้ หรือจากการบริจาคของประชาชน ทีวีสาธารณะจึงไม่เป็นกระบอกเสียงของรัฐ และไม่เป็นเครื่องมือของนายทุน นอกจากนี้ยังเป็นทีวีที่ไม่มีโฆษณา มีอิสระเต็มที่ในการรายงานข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา

ความแตกต่างระหว่างสถานีวิทยุโทรทัศน์เชิงพาณิชย์กับสถานีวิทยุโทรทัศน์สาธารณะ จึงเป็นเป้าหมายทางการค้า รายได้หลัก และกลุ่มผู้ชมเป้าหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อ การกำหนดนโยบายและโครงสร้างของสถานี ตามที่ สันทัต ทองรินทร์ (2553, หน้า 14 - 20) อธิบายว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการข่าวโทรทัศน์ สามารถจำแนกได้เป็น 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก

1. ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการจัดรายการข่าว ดังนี้

- นโยบายด้านข่าวของสถานีโทรทัศน์ ซึ่งเป็นหลักหรือแนวทางในการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้เกิดการยึดถือ หรือปฏิบัติตาม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ แต่ละสถานีมักจะมีการกำหนดนโยบายด้านข่าวที่สอดคล้องกับนโยบายหลักของแต่ละสถานี

- โครงสร้างการบริหารงานและบุคลากร ซึ่งจะมีผู้อำนวยการฝ่ายข่าวเป็นผู้ดูแลงานด้านรายการข่าวทั้งหมด นอกจากนี้ในฝ่ายข่าวยังมีการแบ่งแยกเป็นแผนกต่าง ๆ ที่ชัดเจน โดยอาจแบ่งตามลักษณะของเนื้อหาข่าว แหล่งข่าว แต่ละแผนกยังประกอบด้วย บรรณาธิการข่าว ผู้ช่วยบรรณาธิการ ผู้ผลิตรายการ ผู้ดำเนินรายการ ผู้สื่อข่าว ช่างภาพและผู้ช่วยช่างภาพ

- งบประมาณ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินการผลิตหรือจัดหารายการข่าว

- วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการผลิตรายการข่าวที่หลากหลาย และน่าสนใจ

2. ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลทางอ้อมต่อการจัดรายการข่าว แต่มีอิทธิพลสูง เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายและวางแผนผังรายการข่าว ดังนี้

- สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม เป็นสิ่งที่สะท้อนของการจัดผังรายการข่าว โดยอาจพิจารณาจากองค์ประกอบทางด้านสังคมในมิติต่าง ๆ เช่น ลักษณะทางประชากร ลักษณะทางจิตวิทยา และโครงสร้างทางสังคม

- สภาพแวดล้อมทางด้านการเมืองและรูปแบบการปกครอง มีความเกี่ยวข้องกับเสรีภาพของข่าวสาร และการแทรกแซงทางการเมือง หรือการควบคุมของรัฐ

- สภาพแวดล้อมทางด้านกฎหมาย จะใช้เป็นหลักหรือกรอบแนวทางในการดำเนินการซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพของสื่อ

- สภาพแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยี มีผลต่อการนำเสนอรายการ ความรวดเร็ว และลักษณะของข่าว

- สภาพแวดล้อมทางด้านสถานีคู่แข่ง โดยแต่ละแห่งจะให้ความสำคัญกับผังรายการที่เน้นความรวดเร็ว ความบ่อยครั้งและการกำหนดช่วงเวลา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ผู้ชมเป้าหมาย

นอกจากปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบของข่าวแล้ว การกำหนดรูปแบบยังเกี่ยวข้องไปสู่การกำหนดเนื้อหาของข่าวที่ออกอากาศทางสถานี ซึ่งต้องมีการวางแผนผลิตล่วงหน้า แม้รายการโทรทัศน์ ประเภทรายการข่าว จะเป็นเรื่องของความสดใหม่ และทันเหตุการณ์ แต่หากมองในแง่ของกระบวนการผลิต ก็ถือเป็นความจำเป็นที่ต้องมีการวางแผน เพราะในแต่ละวันมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากมาย ขณะที่บุคลากรข่าวในสถานี หรือเวลาออกอากาศรายการข่าวกลับมืออยู่อย่างจำกัด การผลิตข่าวจึงเป็นการทำงานที่ต้องแข่งกับเวลา โดยมีกองบรรณาธิการเป็นผู้วางแผน สั่งการ และควบคุมการผลิต

สำหรับการวางแผนผลิตข่าวของกองบรรณาธิการ มักจะเริ่มต้นด้วยการประชุมข่าว โดยมีบุคลากรฝ่ายข่าวประจำกองบรรณาธิการ คือ ผู้อำนวยการฝ่ายข่าว หัวหน้าของแต่ละโต๊ะข่าว และโปรดิวเซอร์ข่าวประชุมร่วมกัน เพื่อวางแผนแนวทางการนำเสนอ ซึ่งณัฐรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน (2549, หน้า 5 - 6) ได้อธิบายการวางแผนการประชุมข่าวของกองบรรณาธิการไว้ว่า ในแต่ละวันจะมีการประชุมข่าว 3 รอบ คือ

1. การประชุมข่าวรอบเช้า เวลาประมาณ 10.00 นาฬิกาของทุกวัน ประกอบด้วยผู้บริหารและ ผู้ปฏิบัติงานข่าว ได้แก่ ผู้อำนวยการฝ่ายข่าว ผู้อำนวยการผลิตรายการ บรรณาธิการ

ข่าว หัวหน้าข่าวแต่ละโต๊ะ และผู้ควบคุมการผลิตหรือโปรดิวเซอร์ โดยสาระสำคัญส่วนใหญ่จะเป็น การติดตามงานที่ได้มอบหมายสั่งการไปแล้ว

2. การประชุมข่าวรอบบ่าย เวลาประมาณ 14.00 นาฬิกา มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการ พิจารณาประเด็นข่าวสำคัญของแต่ละโต๊ะข่าว โดยหัวหน้าข่าวแต่ละโต๊ะข่าวนำเสนอหัวข้อที่เด่น ๆ หรือหัวข้อที่กำลังดำเนินการ แล้วทำการพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของข่าว เพื่อเสนอแนะ เพิ่มเติม และวางลำดับการนำเสนอจนได้ข้อสรุปพร้อมกัน โดยการจัดลำดับการนำเสนอ (Rundown) อาจมีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงได้จนนาทีสุดท้ายที่จะออกอากาศ

3. การประชุมข่าวรอบเย็น เวลาประมาณ 18.00 นาฬิกา มีสาระสำคัญเพื่อพิจารณาว่า ในวันรุ่งขึ้นควรนำเสนอประเด็นข่าวใดบ้าง โดยจะมอบหน้าที่ให้หัวหน้าข่าวแต่ละโต๊ะข่าว มอบหมายงานให้ผู้สื่อข่าวประจำสาย

หลังจากเสร็จสิ้นการประชุม ทุกฝ่ายก็จะดำเนินการตามแผนการนำเสนอ ทั้งในแง่ของ ประเด็นและรูปแบบรายการ เพื่อให้การผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพก่อนการออกอากาศ ซึ่งแต่ละสถานีก็จะมีจุดเด่นของการนำเสนอในรูปแบบที่ต่างกัน โดยสันทัต ทองรินทร์ (2553, หน้า 10 - 12) ได้แบ่งรูปแบบของรายการข่าวโทรทัศน์ไว้ ดังนี้

1. การรายงานข่าว คือ การนำข่าวที่ผ่านการคัดเลือกตามกระบวนการมาจัดลำดับ การนำเสนอตามความสำคัญ โดยการรายงานข่าวจะเกี่ยวข้องกับ ผู้ประกาศข่าวและผู้สื่อข่าว ที่จะทำหน้าที่แตกต่างกันไปตามรูปแบบของการรายงาน คือ

1.1 การอ่านข่าว เป็นการบรรยายด้วยการพูด หรืออ่านข่าวตามบท โดยผู้ประกาศข่าว อ่านข่าวในห้องส่ง และมีภาพประกอบข่าว

1.2 การรายงานข่าวจากที่เกิดเหตุ หรือ การถ่ายทอดสด เป็นการรายงานข่าวโดยผู้สื่อข่าว จากสถานที่เกิดเหตุการณ์จริง ผ่านเครื่องมือการสื่อสาร เพื่อให้ผู้ชมรับทราบทันที ซึ่งการรายงาน สามารถรายงานผ่านทางโทรศัพท์ ผ่านรถถ่ายทอด หรือผ่านสัญญาณอินเทอร์เน็ต

1.3 การประกาศ แถลงการณ์ หรือข่าวด่วน ซึ่งเหมาะกับข่าวที่มีความสำคัญ หรือ เป็นข่าวด่วนที่อาจส่งผลกระทบต่อการรับรู้ของผู้ชม

2. การสัมภาษณ์ คือ การบอกเล่าจากแหล่งข้อมูล หรือผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นการยืนยัน หรือสนับสนุนให้เนื้อข่าวน่าเชื่อถือมากขึ้น ทั้งนี้การสัมภาษณ์อาจขึ้นอยู่กับ จุดหมายที่ต่างกัน ได้แก่

2.1 การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าว ทั้งจากผู้เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและ ทางอ้อม โดยเป็นการนำข้อมูลมาอธิบาย หรือยืนยันเนื้อหาข่าว

2.2 การสัมภาษณ์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข่าว เพื่อได้ทรรศนะหรือมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง ที่มีต่อเนื้อหาข่าว ซึ่งจะต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว ความหลากหลาย และความสมดุล

2.3 การสัมภาษณ์บุคคล เพื่อเผยแพร่ประวัติ การดำรงชีวิต ผลงาน ความสำเร็จ มักใช้กับแหล่งข่าวที่มีชื่อเสียง หรือเป็นที่สนใจในสังคม

3. การวิเคราะห์ข่าว คือ การนำข่าวที่น่าสนใจหรือคาดว่าจะมีผลกระทบต่อผู้ชม รายการ มาขยายด้วยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุ ความสัมพันธ์ องค์ประกอบ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ผลที่ตาม หรือแนวทางแก้ปัญหา

3.1 การวิจารณ์ข่าว มักเป็นการแสดงทรรศนะหรือความคิดเห็นที่มีต่อข่าว โดยอาจมีการสอดแทรก หรือโน้มน้าวใจผู้ชมให้เห็นด้วยหรือคล้อยตาม

3.2 สารคดีเชิงข่าว เป็นการนำเสนอข่าวหรือเหตุการณ์ที่มีความละเอียด เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจและทราบข้อมูลมากขึ้น โดยมีลีลาการนำเสนอในเชิงการเล่าเรื่องบนพื้นฐานความจริง ซึ่งอาจใช้สถานการณ์สมมติเพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

3.3 ข่าวเด่น เป็นการรวบรวมข่าวที่สำคัญอย่างสั้น ๆ เพื่อบอกให้ทราบว่าเกิดอะไรขึ้นที่ไหน โดยไม่มีรายละเอียดของข่าวมากนัก

3.4 ข่าวสั้นต้นชั่วโมง เป็นข่าวที่นำเสนอในช่วงเวลานั้น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบวัน

จากการแบ่งลักษณะการนำเสนอตามรูปแบบของรายการข่าวโทรทัศน์ จะเห็นว่าการกำหนดรูปแบบส่วนใหญ่จะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามแผนงาน หรือผังรายการที่วางไว้ โดยรายการข่าวที่เป็นการออกอากาศสด (Live Program) จะมีผู้ควบคุมการผลิตหรือโปรดิวเซอร์ทำหน้าที่ร่วมกับทีมกำกับรายการและทีมผลิตรายการข่าวโทรทัศน์ ที่จะประกอบด้วย ฝ่ายกล้อง แสง เสียง เทป กราฟิก สวิตเซอร์ กำกับเวที กำกับเทคนิค และกำกับรายการ

ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน (2549, หน้า 36 - 38) ยังได้ศึกษาหน้าที่ต่าง ๆ ของทีมผลิตรายการข่าวโทรทัศน์ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ช่างกล้อง มีหน้าที่หลักในการถ่ายภาพผู้ประกาศข่าว โดยจะถ่ายภาพขนาดหรือมุมต่าง ๆ ตามที่ผู้กำกับรายการต้องการ ซึ่งปกติการออกอากาศรายการข่าวจะใช้กล้อง 3 ตัว ตัวแรกจับภาพกว้างเห็นผู้ประกาศทุกคน ตัวที่สองจับภาพผู้ประกาศคนที่หนึ่ง ตัวที่สามจับภาพผู้ประกาศคนที่สอง

2. ช่างแสง มีหน้าที่ในการจัดแสงผู้ประกาศและแสงของฉาก ซึ่งต้องจัดล่วงหน้าก่อนออกอากาศ
3. ช่างเสียง มีหน้าที่ควบคุมไมโครโฟน เพื่อรับเสียงผู้ประกาศปรับตั้งระดับเสียง ทั้งเสียงผู้ประกาศและเสียงจากเทปข่าว ด้วยเครื่องผสมเสียงหรือมิกเซอร์
4. เจ้าหน้าที่เทป มีหน้าที่จัดเตรียมข่าวแต่ละชิ้นที่ใช้ออกอากาศ ทั้งที่เป็นเทปและไฟล์ดิจิทัลในหน่วยความจำคอมพิวเตอร์ (Server) โดยจะค้นหาและจัดเตรียมชิ้นข่าว เพื่อบรรจุใส่ผู้กำกับรายการตัดภาพ
5. เจ้าหน้าที่กราฟิก จะจัดเตรียมตัวอักษรสำหรับใช้ขึ้นชื่อผู้ประกาศข่าว รวมถึงตัวอักษร และรูปภาพที่ต้องใช้ในชิ้นข่าว
6. ผู้กำกับเทคนิค มีหน้าที่ควบคุมการทำงานของสวิตเซอร์ เพื่อเลือกภาพออกอากาศ ตามความต้องการของผู้กำกับรายการ รวมทั้งเป็นผู้สื่อสารกับทีม เพื่อให้ส่วนต่าง ๆ ทำงานสอดคล้องกัน และเพื่อแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างออกอากาศ
7. ผู้กำกับเวที มีหน้าที่ควบคุมทุกอย่างในห้องส่งให้เรียบร้อยระหว่างออกอากาศ รวมทั้งทำหน้าที่สื่อสารระหว่างผู้กำกับรายการกับผู้ประกาศข่าว เพื่อให้สัญญาณเริ่มรายการแก้ไขเปลี่ยนแปลง และแก้ปัญหาตามคำสั่งของผู้กำกับรายการ
8. ผู้กำกับรายการ มีหน้าที่ควบคุม รับผิดชอบภาพและเสียงของรายการข่าวที่จะปรากฏสู่หน้าจอ เป็นผู้สั่งการไปยังทุกฝ่ายของทีมผลิตรายการข่าวโทรทัศน์ รวมถึงผู้ประกาศข่าว โดยมีบรรณาธิการข่าวร่วมตัดสินใจ ควบคุมสั่งการในส่วนของเนื้อหาข่าว เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด

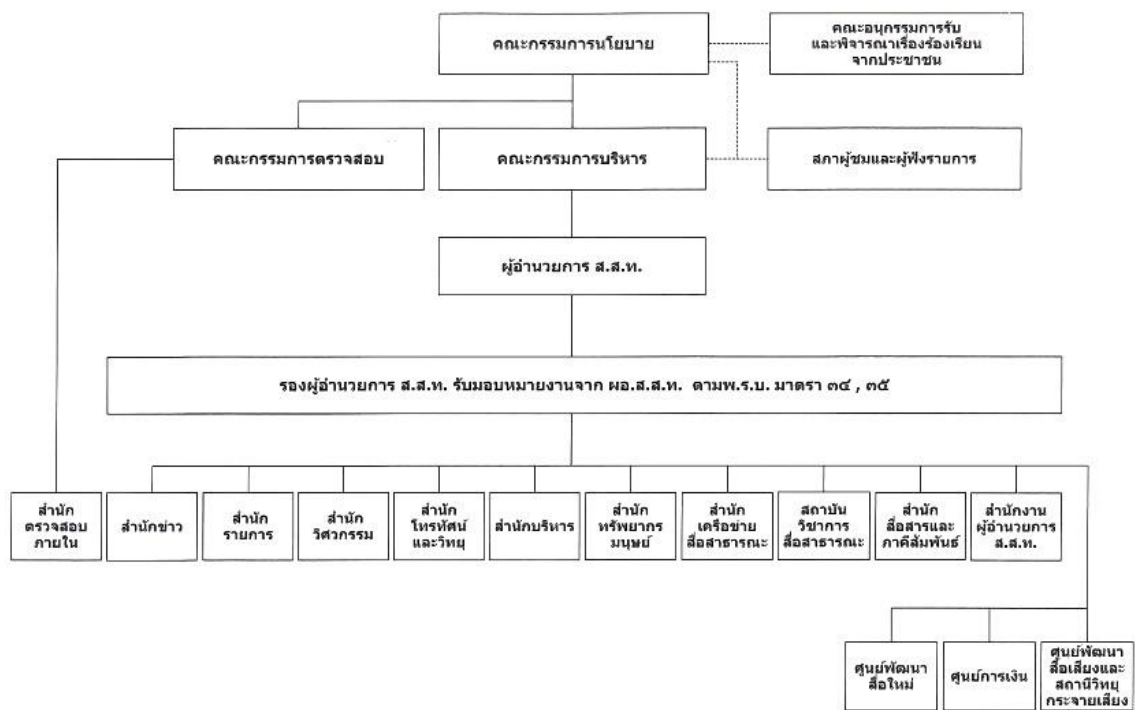
สำหรับรูปแบบรายการข่าวโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบรายการข่าวที่ทางสถานีผลิตเอง เพราะต้องการให้เนื้อหาที่มีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถืออย่างมีอิสระ และอุดมการณ์ เป็นไปตามวิสัยทัศน์ ภายใต้ทุนทรัพย์สิ้น และรายได้ขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย โดยมีพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 เป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ และมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมความรู้ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้น สัดส่วนรายการจึงเป็นข่าวและรายการที่ให้ความรู้และสาระประโยชน์ มากกว่ารายการบันเทิง ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการจัดรายการของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จะพบว่า มีอยู่ 2 ปัจจัยคือ

1. ปัจจัยภายใน หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในสถานีโทรทัศน์ ซึ่งสามารถควบคุมได้ ได้แก่

1.1 แหล่งรายได้หรืองบประมาณ ที่มาจากภาษีสรรพสามิตของสุราและบุหรี่

1.2 เทคโนโลยีการแพร่ภาพและการผลิตรายการ ซึ่งปัจจุบันแพร่ภาพออกอากาศ 2 รูปแบบ คือ ด้วยระบบดิจิตอลภาคพื้นดิน (Digital TV) มาตรฐาน DVB-T2 จำนวน 168 สถานี ครอบคลุมประชากรประมาณ ร้อยละ 95 ของจำนวนครัวเรือนทั่วประเทศ และระบบดิจิตอลผ่านดาวเทียม มาตรฐาน DVB-S2 เชื่อมโยงไปยังโครงข่ายสถานีหลักและสถานีเสริม โดยมีพื้นที่ให้บริการครอบคลุมประเทศไทย และประเทศในภูมิภาคอินโดจีน

1.3 บุคลากร แบ่งตามโครงสร้างขององค์กรได้ดังภาพประกอบที่ 2.1

ภาพประกอบที่ 2.1 โครงสร้างองค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย

1.4 Thai PBS's Style Book หรือ เครื่องมือในการกำหนดและกำกับการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จัดทำขึ้นด้วยวิธีการระดม แลกเปลี่ยนความรู้ความเห็นของบรรดาบรรณาธิการและผู้สื่อข่าวชายต่าง ๆ โปรดิวเซอร์ ช่างภาพ ช่างตัดต่อลำดับภาพ ของสำนักข่าว ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความตระหนักถึงความสำคัญในการกำหนดรูปแบบ ลักษณะของข่าวในสื่อสาธารณะ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพสังคมและสถานการณ์

1.5 สมาชิกและผู้ฟังรายการ ซึ่งหมายถึง สมาชิกที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่รับฟังรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็นและเสียงสะท้อนจากประชาชน ผู้ชมผู้ฟังเสนอต่อคณะกรรมการนโยบายเพื่อพัฒนาการทำงาน

2. ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ และมีผลกระทบโดยตรงต่อการจัดรายการของสถานี ได้แก่ สถานการณ์ทางการเมือง สภาพสังคม และผู้ชม

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอส มีเงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน โดยมีองค์ประกอบภายในองค์กร นโยบายของสถานี และสถานการณ์ในสังคม เป็นตัวกำหนดรูปแบบการนำเสนอ และกำหนดกรอบการทำงานที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ออกอากาศ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อใหม่

นอกจากการออกอากาศข่าวในรูปแบบของรายการโทรทัศน์ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ยังทำให้การสื่อสารกว้างไกลจนไร้ขอบเขต อาจเรียกได้ว่า การสื่อสารสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคล และอาจนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงวิถีและแบบแผนการดำเนินชีวิตในสังคมได้ โดยเฉพาะในช่วงที่สื่อหลัก อย่างสื่อโทรทัศน์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร สื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต จึงกลายเป็นช่องทางหลักที่ตอบสนองของความต้องการรับรู้ข่าวสารของประชาชน

ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ นักวิชาการด้านการสื่อสาร ได้แบ่งการเกิดขึ้นของสื่อกับพื้นที่สาธารณะเป็น 3 สมัย ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543, อ้างถึงใน ศรัญญา ไชยวรรณ, 2554, หน้า 17)

1. ยุคแรก เมื่อสื่อหนังสือพิมพ์เปลี่ยนแปลงไปเป็นเชิงธุรกิจ และเน้นการโฆษณา หนังสือพิมพ์ก็เริ่มมี Communication Rationality หรือ เหตุผลเพื่อการสื่อสารที่น้อยลง

2. ยุคที่สอง ยุคของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อย่างวิทยุและโทรทัศน์ ที่แม้จะมีความรวดเร็วกว่าหนังสือพิมพ์ แต่ก็ยังเป็นสื่อที่ใช้ภายในบ้าน เน้นความบันเทิงมากกว่าการถกเถียงทางการเมือง ทำให้การแตกประเด็นมาสู่ความสนใจของผู้รับสารถอยห่างออกไปอย่างรวดเร็ว

3. ยุคที่สาม หรือยุคปัจจุบัน เป็นยุคของการสื่อสารเสมือนจริง โดยมีสื่อคอมพิวเตอร์หรือสื่อออนไลน์แบบพกพาเป็นสื่อกลาง ซึ่งสามารถสื่อสารได้ในแบบการเผชิญหน้า พูดคุยตัวต่อตัวบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ซินส์คค สุวรรณัจฉกรีย (2549, อ้างถึงใน พรปวีณ์ สหวัฒน์พงศ์, 2553, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต คือ การติดต่ออย่างต่อเนื่องและแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์กันไม่น้อยกว่าสองคนขึ้นไป โดยอาจเป็นการแก้ไขปัญหา หรือถกเถียงกันในช่วงเวลา อย่างมีมาตรฐานถือปฏิบัติทางสังคม เครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงเป็นเสมือนช่องทางและตัวส่งผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ

ขณะที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ คือ การรวมตัวของเครือข่ายสังคมที่โยงใยกว้างขวางและซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้สมาชิกในเครือข่ายได้มีโอกาสเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และช่วยเหลือซึ่งพากันได้อย่างไร้ขีดจำกัด รวมถึงยังเป็นช่องทางที่สามารถสร้างพลัง หรืออำนาจการต่อรองได้

การสื่อสารทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตยังสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งผู้รับสารจะสามารถรับสารผ่านกระบวนการเลือกเปิดรับข่าวสารหรือกรองข่าวสาร โดยแบ่งได้ 3 ขั้นตอน (Klapper, 1960, อ้างถึงใน ศรัญญา ไชยวรรณ, 2554, หน้า 18) คือ

1. การเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจสื่อและข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาและสนองความต้องการ โดยจะหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับตนเอง จึงมักเกิดความไม่สอดคล้องด้านความเข้าใจ
2. การเลือกรับรู้หรือเลือกตีความข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติ ประสบการณ์เดิม ความเชื่อ ความต้องการ หรือความคาดหวังด้านร่างกายและอารมณ์
3. การเลือกจดจำ หรือสนใจเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับความต้องการ โดยจะจดจำเฉพาะเนื้อหาในส่วนของที่ต้องการจะจำ เพื่อนำไปใช้ในโอกาสต่อไป และจะลืมในส่วนที่ต้องการจะลืม

นอกจากนี้การสื่อสารทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตยังสะท้อนถึงพัฒนาการของการเปิดพื้นที่สาธารณะสำหรับแสดงความคิดเห็น หรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ที่ไม่ต้องพึ่งพาสื่อมวลชนกระแสหลักเช่นในอดีต ขณะเดียวกันสื่อกระแสหลักเองก็หันมาใช้สื่ออินเทอร์เน็ต เป็นอีกช่องทางในการนำเสนอข่าวสาร เพื่อขยายพื้นที่การสื่อสารให้ครอบคลุม ทั่วถึง และรวดเร็วมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้สื่ออินเทอร์เน็ตจะเป็นพื้นที่สาธารณะในการแสดงความคิดเห็น แต่สื่อเองก็ต้องมีจรรยาบรรณในการเผยแพร่ และความรับผิดชอบต่อนโยบายเป็นสำคัญ

และหากจะกล่าวถึงแนวคิดของสื่อใหม่กับการทำข่าวของไทยพีบีเอส จะเห็นได้ว่าปัจจุบันไทยพีบีเอสให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข่าวสารทางออนไลน์อย่างมาก ทั้งการรับฟัง

วิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์, สื่อสังคมออนไลน์, หรือการชมสดและรายการย้อนหลังผ่านเว็บไซต์ทีวี และแอปพลิเคชัน ดังภาพ

ภาพประกอบที่ 2.2 แสดงหน้าจอ แอปพลิเคชัน Thai PBS

ภาพประกอบที่ 2.3 แสดงหน้าจอ เว็บไซต์ Thai PBS Radio Online

ภาพประกอบที่ 2.4 แสดงหน้าจอ เว็บไซต์ชมรายการสด Thai PBS Online

หลังจากมีการให้บริการข่าวสารทางสื่อออนไลน์ ไทยพีบีเอสได้ใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ทั้งหมดนำเสนอข่าวสารควบคู่ไปกับการเผยแพร่ทางสื่อหลัก อย่างสื่อโทรทัศน์เสมอมา จนกระทั่งวันที่ 20 พฤษภาคม 2557 ที่พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ได้ประกาศกฎอัยการศึก ยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ และควบคุมการออกอากาศของสื่อโทรทัศน์ ไทยพีบีเอสยังมุ่งมั่นทำหน้าที่นำเสนอข่าวสารต่อไปในทุกช่องทางที่ทำได้ โดยเฉพาะการเลือกรายงานสดผ่านช่องทางออนไลน์ของยูทูป ในวันรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ซึ่งสามารถออกอากาศสดทางออนไลน์ได้ 2 ชั่วโมง 6 นาที ก่อนเจ้าหน้าที่ทหารที่เข้าควบคุมพื้นที่ได้รับคำสั่งเด็ดขาดให้ไทยพีบีเอสยุติการออกอากาศทันที ถือเป็นกรออกอากาศสดในสตูดิโอด้วยช่องทางยูทูปเป็นครั้งแรก

ภาพประกอบที่ 2.5 แสดงหน้าจอ การออกอากาศสด รายการฟ้าวิฤตการเมืองไทยทาง Youtube

หลังจากการทำหน้าที่สื่อมวลชนจนถึงที่สุดในวันนั้น ไทยพีบีเอสยังคงรายงานข่าวผ่านทางเว็บไซต์ จนกระทั่ง คสช. มีประกาศเกี่ยวกับการควบคุมการเผยแพร่ข่าวสารทางสื่อออนไลน์ (อ้างถึงใน ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 12/2557) ตามมาด้วยประกาศฉบับที่ 17 ให้ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตติดตาม ตรวจสอบ และระงับยับยั้งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ ต้องห้าม (อ้างถึงใน ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 17/2557) ซึ่งหลังจากนั้นได้มี จดหมายจากผู้อำนวยการองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ไทยพีบีเอส) ขอให้ผู้บริหาร และพนักงานผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการเผยแพร่รายการ ถือปฏิบัติ ตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งนี่เป็นอีกเหตุการณ์ที่ถือเป็นข้อจำกัดสำคัญของการทำหน้าที่สื่อของไทยพีบีเอส

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้ประกาศข่าว/ผู้รายงานข่าว

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า การทำหน้าที่สื่อของไทยพีบีเอส โดยเฉพาะการนำเสนอ ผ่านหน้าจอโทรทัศน์ จะประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่าย ซึ่งบุคลากรข่าวที่เรียกได้ว่ามีความ จำเป็นอย่างมากต่อการนำเสนอข่าว ก็คือ ผู้ประกาศข่าว (Anchor) หรือผู้รายงานข่าว (Reporter) ที่ไม่ใช่แค่ทำหน้าที่อ่าน หรือประกาศข่าว แต่ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในข่าวสาร สามารถ วิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับข่าว สัมภาษณ์แขกรับเชิญ และดำเนินรายการอภิปรายข่าวในหัวข้อ ที่เกี่ยวข้องได้ โดยในบางครั้งผู้รายงานข่าวอาจต้องทำหน้าที่เขียนข่าว ผลิตข่าว และตัดต่อข่าว รวมถึงเป็นผู้กำกับและบรรณาธิการข่าวไปด้วย (White, 1990, อ้างถึงใน ณัฐธวัช อิงควิธาน, 2554, หน้า 7)

ในทัศนะของ Reardon (2007, อ้างถึงใน ณัฐธวัช อิงควิธาน, 2554, หน้า 7) ยังได้ กล่าวถึงความหมายของผู้ประกาศข่าวไว้ว่า ผู้ประกาศข่าว คือ ผู้ที่ทำหน้าที่นำเสนอข่าวสาร ซึ่งมีความ สำคัญต่อหน้าจอตทัศน์ เพราะต้องใช้ความเชี่ยวชาญและความสามารถในการทำหน้าที่ นอกจากนี้ยังเป็นผู้สะท้อนภาพลักษณ์ของสถานีโทรทัศน์ด้วย

นงนุช ศิริโรจน์ (2537, หน้า 73 - 79) ได้ศึกษาถึงการเป็นผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ ว่า สามารถแบ่งตามลักษณะของงาน และคุณสมบัติและหน้าที่ในการนำเสนอได้ โดยมีปัจจัยที่ เกี่ยวข้องเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพของผู้ประกาศข่าว ซึ่งสามารถวิเคราะห์วิวัฒนาการด้าน บุคลิกภาพของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ตามหน้าที่ในการนำเสนอ ดังนี้

1. ผู้ประกาศข่าวหลัก (Anchorman) คือ ผู้ทำหน้าที่เป็นตัวหลักหรือเป็นศูนย์กลางในการ นำเสนอข่าว ประกาศและเชื่อมโยงข่าวต่าง ๆ ให้เป็นไปตามบทโทรทัศน์ เพื่อร้อยเรียงและนำเสนอ ข่าวให้ราบรื่นและน่าสนใจ

2. ผู้ประกาศข่าวร่วม (Co-Anchorman) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่นำเสนอข่าวสลับกับผู้ประกาศข่าวหลัก เพื่อช่วยร้อยเรียงหรือเชื่อมโยงข่าวให้ราบรื่น โดยอาจได้รับการมอบหมายให้นำเสนอข่าวตามลักษณะเนื้อหาและประเภทของข่าว

3. ผู้รายงานข่าว (News Reporter) หรือผู้สื่อข่าวภาคสนาม คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ประกาศข่าวรายงานข่าว หรือวิจารณ์ข่าวตามสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ข่าว โดยจะทำหน้าที่ประสานกับผู้ประกาศข่าวหลักในสถานี โดยอาจเป็นผู้สื่อข่าวพิเศษเฉพาะด้าน เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวบันเทิง หรือข่าวกีฬา เป็นต้น

สนมพร ฉิมเฉลิม (2542, หน้า 21 - 30) ยังได้สรุปว่า ผู้ประกาศข่าวหรือผู้รายงานข่าวไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวว่า จะต้องมีความรู้เท่าใด แต่จะต้องขึ้นอยู่กับรูปแบบการนำเสนอข่าวซึ่งจำประกอบด้วยบุคคล 3 ประเภท คือ ผู้ประกาศข่าวหลัก ผู้ประกาศข่าวร่วม และผู้รายงานข่าวที่ต้องมีคุณสมบัติหลักๆ ดังนี้

1. มีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในงานข่าว รวมถึงความรู้ในเรื่องทั่วไป
2. มีบุคลิกดี มีความน่าเชื่อถือ สามารถทำให้ผู้ชมเกิดความเชื่อมั่นเองในการนำเสนอข่าวด้วยท่าทางที่เป็นมิตร
3. มีความสามารถในการพูดบรรยายโดยไม่ต้องมีสคริปต์ โดยเฉพาะต่อหน้ากล้องโทรทัศน์จะต้องไม่มีความประหม่า ไม่ติดขัด ใช้ภาษาในการพูดชัดเจน เข้าใจง่าย
4. มีความสามารถในการสัมภาษณ์ ตั้งคำถามได้ตอบในประเด็นที่ผู้ชมสนใจอยากรู้
5. มีความสามารถในการเขียนข่าว หรือแก้ไขข่าวในสคริปต์ได้กระชับ โดยใช้เวลาปรับแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า กรณีที่พบข้อผิดพลาด

นอกจากการปฏิบัติหน้าที่ผู้ประกาศหลักในแต่ละวันแล้ว Ivor (1995, อ้างถึงใน สนมพร ฉิมเฉลิม, 2542, หน้า 23) ยังได้กล่าวถึงคุณสมบัติเพิ่มเติมของผู้ประกาศหลักว่า ต้องมีการปรากฏตัวบนหน้าจอโทรทัศน์ด้วยท่าทางที่มีอำนาจ คือ วางตัวให้ดี เลือกใช้คำพูดที่ชัดเจน ไม่แสดงคำพูดและท่าทางบางอย่างที่ติดเป็นนิสัย สามารถรักษาความสงบเยือกเย็นไว้ได้เมื่อเกิดความผิดพลาด โดยจะต้องมีทักษะทั้งในการนำเสนอ ผ่านการออกเสียงที่นุ่มนวล รื่นหู นอกจากนี้ ในบางครั้งผู้ประกาศข่าวหลักจะต้องเข้าร่วมกับกองบรรณาธิการข่าว เพื่อกำหนดประเด็นข่าวหรือเรื่องราวที่สำคัญ โดยจะเป็นผู้เขียนข้อความโปรยหัวของแต่ละข่าว พูดย่อรายการ พุดเชื่อมภาพและเกริ่นเข้าสู่ข่าวสำคัญ หรือข่าวเด่นประจำวันให้นำสนใจและน่าติดตาม รวมถึงต้องมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของทางสถานี เพื่อแสดงถึงความเป็นตัวแทนของสถานีโทรทัศน์นั้น ๆ ตามที่ Hyde (1992, อ้างถึงใน สนมพร ฉิมเฉลิม, 2542, หน้า 24) ดังนี้

คุณสมบัติของผู้ประกาศข่าวร่วมหรือผู้นำเสนอข่าว

1. มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม ดูดี (Good Looks) เมื่อปรากฏภาพบนหน้าจอโทรทัศน์ ซึ่งเรย์ ไวท์ และกิตติ สิงหาปัด อดีตหัวหน้าผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์ไอทีวี มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้นำเสนอข่าว เนื่องจากโทรทัศน์เป็นสิ่งที่ผู้ชมมองเห็นภาพ จากรูปร่างหน้าตาที่ปรากฏ จึงเป็นปัจจัยสำคัญไม่น้อยสำหรับผู้ที่มีอาชีพเป็นผู้ประกาศข่าว (สนมพร ฉิมเฉลิม, 2542, หน้า 26)

2. อ่านออกเสียงภาษาไทยถูกต้อง ชัดเจน ตามอักขระและวรรคตอน ด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล ชวนฟัง เพราะผู้ประกาศข่าวต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการออกเสียงภาษาไทยให้ชัดเจน

3. ต้องมีบุคลิกภาพดูดี น่าเชื่อถือ

4. ฉลาด มีไหวพริบดี มีความรู้เกี่ยวกับข่าวที่ตัวเองนำเสนอ ซึ่งหมายความว่า ผู้ประกาศข่าวต้องสามารถอ่านข่าวให้ผู้ชมเข้าใจได้ ทั้งด้านเนื้อหา ชื่อหรือคำเฉพาะอย่างถูกต้อง

5. สามารถทำหน้าที่ภายใต้ความกดดัน และทำงานเข้ากับผู้อื่นได้ ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อยู่เสมอ เช่นในกรณีที่ต้องนำเสนอข่าวเร่งด่วน ผู้ประกาศข่าวจะต้องสามารถทำหน้าที่ภายใต้ข้อจำกัด และแรงกดดันต่าง ๆ ได้ ที่สำคัญคือจะต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เพราะการออกอากาศจะต้องอาศัยทีมงานและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น ผู้กำกับรายการ ผู้กำกับเวที ช่างกล้อง ช่างเสียง และช่างแสง

คุณสมบัติของผู้รายงานข่าว

1. ต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่รายงานเป็นอย่างดี มีความชำนาญและประสบการณ์ในข่าวพอสมควร

2. มีความสามารถในการสรุปประเด็นข่าว เร็ว รวด เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลงได้

3. รู้จักสังเกตรายละเอียดรอบตัว เหตุการณ์ อารมณ์และบรรยากาศต่าง ๆ ที่อยู่รอบเหตุการณ์ที่เกิดข่าว โดยนำมารายงานได้โดยปราศจากการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกและความคิดเห็นส่วนตัว

4. มีความสามารถในการพูดโดยไม่ต้องมีสคริปต์ โดยสามารถพูดหรือบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทันที

5. มีความสามารถในการใช้เสียงรายงาน หรือบอกเล่าเรื่องราวอย่างมีพลัง เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจเหตุการณ์ และติดตามการรายงานอย่างต่อเนื่อง

6. ต้องรู้จักการตั้งคำถาม สัมภาษณ์บุคคลในข่าว เพื่อหาคำตอบให้ประชาชนได้ในเวลาจำกัด

7. ทำงานภายใต้ความกดดัน เพื่อหาข้อมูลเจาะลึกมานำเสนอได้ ภายใต้ความเร่งรีบในการคิดและเขียน เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหากับผู้ประกาศข่าวหลักในห้องส่ง

8. ต้องแสดงความรอบรู้และความน่าเชื่อถือ ผ่านหน้าจอโทรทัศน์ โดยต้องรู้จักเลือกเสื้อผ้า เครื่องประดับ และแต่งหน้าให้เหมาะสม น่าเชื่อถือ

คุณสมบัติของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์

Hickok (1991, อ้างถึงใน สนมพร ฉิมเฉลิม, 2542, หน้า 31) ได้กำหนดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ที่พึงปฏิบัติดังนี้

1. มีสมาธิ (Concentrate) เป็นสิ่งสำคัญของคนทำงานโทรทัศน์และวิทยุ ที่จะต้องแยกประสาทได้ นั่นคือ เลือกรับฟังในสิ่งที่ต้องการใช้งาน

2. รู้จักสร้างตัวเองขึ้นมา (Detach) หมายถึง ความเป็นตัวของตัวเองที่เป็นจริง ต้องเก็บซ่อนความรู้สึกส่วนตัวไว้เบื้องหลัง เพื่อเปิดโอกาสให้ตัวเองมองตัวเองอย่างพินิจพิจารณา โดยปราศจากอคติ หากทำได้ก็จะสามารถควบคุมตัวเอง รวมถึง เป็นผู้กำกับตัวเองไปในตัว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีในผู้ประกาศข่าวระดับมืออาชีพ

3. ฝึกจิต (Mentally Rehearse) ด้วยการฝึกการเรียนรู้ที่จะใช้จินตนาการ เพื่ออธิบายเหตุการณ์และการกระทำต่าง ๆ ออกมา

4. มีความเชื่อมั่นในตัวเอง (Believe in yourself) โดยเริ่มจากความเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเอง ทำตัวเป็นผู้เชี่ยวชาญที่รู้จริง ด้วยน้ำเสียงที่ฟังแล้วน่าเชื่อถือมากที่สุด

5. พูดโดยไม่มีสคริปต์ (Ad-libbing) ถือเป็นเทคนิคที่ช่วยสร้างสีสันให้การรายงานข่าว ซึ่งผู้ประกาศต้องเตรียมข้อมูลพูดเสริมให้พร้อม

6. ควบคุมลมหายใจ (Breathing) รู้จังหวะการหายใจที่ถูกต้องว่า การเปล่งเสียงได้อย่างไร ต่อเนื่องและนุ่มนวล ควรมาจากการเปล่งเสียงผ่านกระดุกซี่โครงส่วนกลางลอดผ่านขึ้นมา โดยฝึกหายใจด้วยกระบังลม

7. อ่านอย่างเป็นธรรมชาติ (Read Naturally) ต้องรู้วิธีอ่านเนื้อหาสาระด้วยเสียงที่เป็นธรรมชาติและไม่ผิดพลาด

8. ควบคุมเสียง (Voice Control) เสียงที่เปล่งออกมาต้องสร้างความประทับใจให้กับผู้ชมผู้ฟัง ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของเสียงที่เปล่งออกมา

9. การแสดงออก (Television Performance) ที่ผู้ประกาศจะต้องเรียนรู้ และทราบองค์ประกอบของภาพต่าง ๆ รู้ว่ากล้องตัวใดจับภาพตัวเอง และจับภาพมุมใกล้ (Close Up) หรือมุมกว้าง (Long Short)

คุณสมบัติโดยรวมของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ในช่วงต้น ยังสอดคล้องกับทฤษฎีของ Calhoun (1981, อ้างถึงใน อนันต์ จันทร่อวม, 2546, หน้า 59 - 62) ในเรื่องคุณสมบัติของผู้ประกาศข่าวกีฬาที่พึงปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้

1. การเอาชนะความกลัว (Overcoming fright) กรณีที่อยู่หน้ากล้องหรือหน้าไมโครโฟน คนส่วนใหญ่มักจะเกิดอาการตื่นเต้น ประหม่า ทำให้เกิดข้อผิดพลาด ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดอาการ หอบเหนื่อย ใจเต้นแรง ปวดท้อง มือสั่น และไม่สามารถควบคุมโทนเสียงได้ จนเสียความมั่นใจ ซึ่งสิ่งที่คุณประกาศควรปฏิบัติก่อนออกอากาศ คือ หายใจเข้าลึก ๆ ผ่อนคลาย และรวบรวมสมาธิ ทบทวนคำพูด รวมถึงหัวข้อที่น่าสนใจ เพื่อซักซ้อมความพร้อม โดยอาจใช้การจินตนาการผู้ฟังหรือ เหตุการณ์จริงขณะปฏิบัติหน้าที่ ที่สำคัญ คือ รู้จักใช้สายตาในการสื่อสารผ่านเลนส์กล้อง ตามข้อ พึงปฏิบัติดังนี้

1.1 มีสมาธิ (Concentrate) โดยการฝึกแยกประสาท เลือกรับฟังในสิ่งที่ต้องการใช้งาน จากการฝึกซ้อมการรายงานหน้ากล้องอยู่เสมอ เพื่อช่วยควบคุมสมาธิขณะออกอากาศให้ดียิ่งขึ้น

1.2 เป็นตัวของตัวเอง (Detach) คือ รู้จักสร้าง “ตัวเอง” ขึ้นมาอีกคน หมายถึง การสละความเป็นตัวของตัวเองที่เป็นจริง เก็บซ่อนความรู้สึกส่วนตัวไว้เบื้องหลัง เพื่อเปิดโอกาสให้ ตัวเองได้มอง “ตัวเอง” อย่างพินิจพิเคราะห์ โดยปราศจากอคติ

1.3 การฝึกจิต (Mentally Rehearse) เพื่อให้ผู้ประกาศสามารถอธิบายเหตุการณ์ และการกระทำต่าง ๆ ออกมาได้อย่างครอบคลุม

1.4 เชื่อมั่นในตัวเอง (Believe in yourself) โดยต้องเริ่มจากความเชื่อมั่นในความสามารถ ของตัวเองก่อน แม้การทำงานจะทำให้เกิดการสูญเสียความมั่นใจไปบ้าง แต่จงจำไว้ว่า ไม่ว่าสิ่งใด จะเกิดขึ้น จงรายงานต่อไปด้วยความมั่นใจ ด้วยน้ำเสียงที่ฟังแล้วน่าเชื่อถือมากที่สุด และต้องทำตัว เป็นผู้เชี่ยวชาญและรู้จริงในสายตาผู้ชม

2. การพูดโดยไม่มีสคริปต์ (Ad-libbing) หมายถึง การพูดเสริมโดยปราศจากสคริปต์ ซึ่งถือเป็นเทคนิคที่ช่วยสร้างสีสันให้กับผู้ชม

3. การควบคุมลมหายใจ (Breathing) ผู้ประกาศควรรู้จักหวั่นไหวการหายใจที่ถูกต้อง รู้จัก ควบคุมเสียงที่เปล่งออกมาให้มีความต่อเนื่อง ฝึกหายใจด้วยกระบังลม โดยเปล่งเสียงผ่านกระดูก ซี่โครงส่วนกลาง ลอดผ่านขึ้นมา จะทำให้เปล่งเสียงออกมาได้อย่างต่อเนื่องและนุ่มนวลกว่า

4. อ่านอย่างเป็นธรรมชาติ (Read naturally) ผู้ประกาศข่าวที่ดีจะต้องรู้วิธีอ่านเนื้อหา สารระ ด้วยเสียงที่เป็นธรรมชาติและไม่มีผิดพลาด ต้องหมั่นทบทวนและฝึกอ่านก่อนจะส่งสารไปยัง ผู้ชม ซึ่งหากไม่มีเวลาสำหรับทบทวนเนื้อหา ก่อนออกอากาศควรจะทำอย่างซ้ำ ๆ และระมัดระวัง

5. การควบคุมเสียง (Voice Control) เนื่องจากเสียงที่เปล่งออกมาสามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้ฟังได้ ผู้ประกาศจึงจำเป็นต้องทราบจุดแข็ง จุดอ่อนในน้ำเสียงของตนเอง โดยพยายามฝึกและปรับปรุงจุดด้อย และเสริมจุดแข็งให้แกร่งยิ่งขึ้น โดยลองฝึกยืนอยู่หน้ากระจก

6. การแสดงออก (Television Performance) ผู้ประกาศจะต้องเรียนรู้และทราบองค์ประกอบของภาพต่างๆ รู้ว่ากล้องตัวไหนใช้จับภาพมุมใกล้ ตัวไหนใช้ถ่ายมุมกว้าง ระวังอย่าเคลื่อนไหวเข้าหากล้อง ให้กล้องเคลื่อนไหวเข้ามา ศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

6.1 การเคลื่อนไหว (Movement) ปกติการจับภาพของผู้ประกาศทางโทรทัศน์จะใช้การจับภาพระดับอกขึ้นไป (Medium Shot) เพราะภาพที่เห็น ผู้ประกาศจะตัวไม่ใหญ่เกินไป ดังนั้นผู้ประกาศจงหลีกเลี่ยงท่าทางชะงักงันเข้าหากล้อง เพราะจะทำให้แขนหรืออวัยวะของร่างกายใหญ่เกินจริง ส่วนการใช้มือเคลื่อนไหว เพียงช่วยให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ

6.2 ลำดับ (Cues) การออกอากาศแต่ละครั้ง ผู้ประกาศจำเป็นต้องได้สคริปต์ที่ถูกต้อง โดยผู้กำกับแต่ละรายการอาจใช้การส่งการที่ต่างกันในแต่ละสถานี ซึ่งสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจะมีการจัดลำดับสคริปต์ข่าวตามวิจาร์ณญาณของบรรณาธิการที่รับผิดชอบช่วงข่าวนั้น โดยจะบันทึกรายละเอียดการจัดลำดับไว้ในเอกสารรันดาวน์ (Rundown)

6.3 ท่าทางที่แสดงออกทางใบหน้า (Facial Gestures) ถือเป็นเรื่องสำคัญในการช่วยสื่อสิ่งที่ต้องการเสนอผู้ชม ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ ความรู้สึก จากการแสดงออกด้วยสีหน้าและแววตา

6.4 การเลือกเสื้อผ้า (Clothing Choice) ผู้ประกาศควรมีการวางแผนในการเลือกเสื้อผ้าอย่างรอบคอบ โดยควรเลือกสีที่มีโทนเย็นตา (Pastel Shades) เพราะเหมาะสมกับทุกกรณี และเข้าได้กับทุกสีผิว ส่วนผู้ที่มีใบหน้าคล้ำ ควรสวมเสื้อสีค่อนข้างเข้มกว่าคนที่ผิวขาวกว่า และควรระมัดระวัง หลีกเลี่ยงสีที่ตัดกันอย่างรุนแรง ระหว่างใบหน้ากับเสื้อผ้า และไม่ควรใส่เสื้อผ้าที่มีเฉดสีเดียวกับสีผิว

สำหรับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จะมีฝ่ายจัดหาเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย (Costume) ให้กับผู้ประกาศข่าว โดยในแต่ละวันเจ้าหน้าที่คอสตูมจะเป็นผู้เลือกสรรเสื้อผ้าของผู้ประกาศในแต่ละช่วงข่าว ซึ่งต่างจากผู้รายงานข่าวภาคสนาม ที่มักจะจัดหาเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายด้วยตัวเอง

6.5 ไมโครโฟน (Microphones) ควรใช้ไมโครโฟนเล็ก ๆ ติดที่เสื้อ เสื้อนอก หรือเนคไท ไมโครโฟนจะทำให้เสียงผู้พูดดังชัดเจนและดูเป็นธรรมชาติยิ่งขึ้น

ด้าน Bruce (1966, อ้างถึงใน สนมพร ฉิมเฉลิม, 2542, หน้า 32) กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ที่ดีว่า ควรจะประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ที่ผสมรวมกันอยู่ ดังต่อไปนี้

- รูปร่างหน้าตาดี
- น้ำเสียงและคำพูดชัดเจน
- มีความรู้และประสบการณ์
- เฉลียวฉลาด
- มีอารมณ์ขัน
- มีความอดทน
- รู้จักคิดสร้างสรรค์
- กระตือรือร้นในการทำงาน
- เชื่อมั่นในตัวเอง และอ่อนน้อมถ่อมตน
- สามารถทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

White (1975, อ้างถึงใน ณัฐธวัช อิงศิริฐาน, 2554, หน้า 8 - 9) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นกฎเกณฑ์พื้นฐาน เพื่อกำหนดคุณสมบัติผู้ประกาศข่าวไว้ดังนี้

1. รูปร่างหน้าตา (Look) เพราะสื่อโทรทัศน์เป็นสิ่งที่เรามองเห็นภาพได้ รูปร่างหน้าตาที่ปรากฏ (Appearance) จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก สำหรับอาชีพผู้ประกาศข่าว แต่ทั้งนี้ก็ไม่จำเป็นว่า ผู้ประกาศจะต้องเป็นคนสวยหรือหล่อเหมือนดารา เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถเสริมแต่งให้ดูดีขึ้นได้

2. น้ำเสียง (Voice) การมีน้ำเสียงที่ชัดเจน อักขระถูกต้อง มีจังหวะวรรค จะช่วยให้การอ่านข่าวน่าฟัง น่าสนใจ ชวนติดตามยิ่งขึ้น

3. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ถือเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุด ที่ผู้ประกาศข่าวต้องมีความศรัทธาไปกับรูปร่างหน้าตา และน้ำเสียง เพื่อให้การสื่อสารกับผู้ชมประสบความสำเร็จ

4. ภาพที่ปรากฏบนจอโทรทัศน์ของผู้ประกาศข่าว ต้องออกมาดูดีเมื่อทำทรงผม (Hair Style) การแต่งหน้า (Make up) การแต่งกาย (Dress) เพราะสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ต่อหน้าสาธารณชนของผู้ประกาศข่าว

5. ประสบการณ์ (Experience) เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น ได้ออกอากาศบ่อยขึ้น ผู้ประกาศส่วนใหญ่จะเริ่มมีความมั่นใจ และไม่ประหม่าเมื่ออยู่หน้ากล้อง

6. การเป็นผู้มีอารมณ์ขัน สนุกสนาน (Sense of Humor) จะทำให้การทำงานไม่เคร่งเครียดจนเกินไป แม้ในบางครั้งงานที่รับผิดชอบอาจดูน่าเบื่อสำหรับผู้ประกาศข่าว

7. การทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นทีม (Teamwork) ผู้ประกาศที่ดีต้องฝึกหัดให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เพื่อให้งานสำเร็จอย่างรวดเร็ว และราบรื่นขึ้น

ด้านทฤษฎีของการทำหน้าที่ของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ที่ถูกต้องของ Fang (1972, อ้างถึงใน เหมือนฝัน ประสานพานิช, 2548, หน้า 16 - 17) ได้กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติไว้ดังนี้

1. ผู้ประกาศข่าวต้องพูดจาชัดเจน (Speaking Clearly) เพราะต้องอ่านข่าวให้ผู้ชมเข้าใจ และเพื่อเป็นการป้องกันความผิดพลาดเมื่อออกอากาศ ผู้ประกาศข่าวควรตรวจดูข่าวก่อน เนื่องจากอาจพบคำหรือชื่อยาก ๆ ที่ไม่เคยเห็นมาก่อน

2. ผู้ประกาศควรมีความเข้าใจในข่าว (Sense of News) เพราะในการอ่านข่าวบางกรณี ผู้ประกาศควรใช้ภาษาที่แสดงถึงความรู้สึกกับเหตุการณ์ในข่าว เช่น การแสดงความรู้สึกเสียใจต่อข่าวการสูญเสีย หรือเรื่องของความทารุณโหดร้าย

3. ผู้ประกาศข่าวต้องเข้าใจเนื้อหา (Knows his Subject) ให้ผู้ชมเข้าใจถึงเรื่องที่กำลังอ่านอยู่ ทั้งชื่อ หรือคำในภาษาต่างประเทศ

4. ผู้ประกาศต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (Smooth Flow) เพื่อให้การทำงานออกอากาศเป็นไปอย่างราบรื่น

5. ตาผู้ประกาศควรมองมาที่กล้อง (Maintaining Contact with his Audience) เนื่องจากเป็นเสมือนการมองมาที่ผู้ชม ซึ่งจะทำให้เหมือนกับว่าผู้อ่านข่าวกำลังพูดกับผู้ชม โดยไม่ควรจ้องอยู่ที่เครื่องช่วยอ่าน (Teleprompter) เพียงอย่างเดียว

สำหรับทักษะของผู้ประกาศข่าว ศศิณา วิมุตตานนท์ ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์สีทองทัพบกช่อง 7 (2552, อ้างถึงใน ณัฐธวัช อิงควิธาน, 2554, หน้า 11 - 12) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประกาศข่าวที่ดีไว้ ดังนี้

1. มีบุคลิกภาพภายนอกที่ดี มีความโดดเด่น น่าประทับใจ มีลักษณะที่เป็นมิตร เนื่องจากบางครั้งผู้ประกาศข่าวอาจจะต้องลงพื้นที่ทำข่าวเอง การเข้าไปพูดคุยหรือสัมภาษณ์กับแหล่งข่าว จะต้องมีความเป็นมิตร

2. มีน้ำเสียงนุ่มนวลน่าฟัง เสียงดังฟังชัด วรรคตอน ควบกล้ำ สม่่าเสมอ น้ำเสียงน่าฟัง โดยในขณะที่ผู้ประกาศอ่านข่าวควรมีสีหน้าและน้ำเสียงที่ยิ้มแย้ม เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกเพลิดเพลินเมื่อได้ฟัง

3. มีภาพลักษณ์ที่ดี คือ เป็นตัวอย่างที่ดี และน่าเชื่อถือสำหรับผู้ชมผู้ฟัง โดยนอกจากบทบาทในหน้าจอโทรทัศน์แล้ว อาจปรากฏตัวในงานต่าง ๆ ด้วยการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย เพราะถือเป็นภาพลักษณ์และหน้าตาของสถานีที่สังกัด

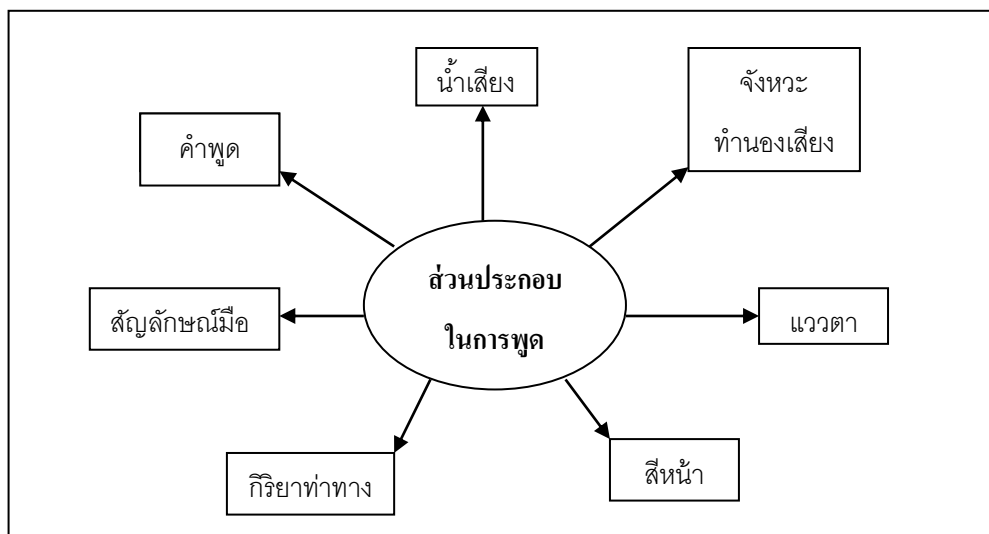
4. มีความรู้รอบตัว สนใจฟังข่าวสารบ้านเมือง เกาะติดสถานการณ์ข่าวของสังคม บ้านเมือง ที่สำคัญต้องพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยต้องรู้จักจับประเด็นในระยะเวลาอันสั้น วิเคราะห์ข่าวได้
5. ตรงต่อเวลา โดยต้องเผื่อเวลาแต่งหน้า ทำผม ประชุมก่อนออกอากาศจริง เพื่อให้การทำงานเป็นทีมประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว
6. รู้จักให้เกียรติผู้ร่วมงาน ทั้งผู้สื่อข่าวที่เขียนบท บรรณาธิการ รวมถึงทีมงานทุกคน ในสถานี และมีสติในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร
7. ประเมินผลงานของตัวเองเสมอ โดยทุกครั้งหลังการทำงานต้องสังเกตการทำงานของตัวเองว่า ควรเพิ่มหรือลดอะไร ปรับปรุงอะไร พัฒนาอะไร
8. มีจรรยาบรรณ หมายถึง ความเป็นกลางในการนำเสนอข่าว ไม่เอนเอียง เข้าข้าง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือใส่อารมณ์กับข่าว แต่ควรถ่ายทอดสารอย่างตรงไปตรงมา เป็นกลาง และไม่เห็นแก่ประโยชน์ของใคร

ลีลาการใช้ภาษา

จากทฤษฎีข้างต้นจะเห็นว่า คุณสมบัติหนึ่งของผู้ประกาศ ผู้ดำเนินรายการ และผู้สื่อข่าว จำเป็นต้องมีความรู้และฝึกฝนให้ชำนาญ คือ ทักษะของการสื่อสาร ผู้วิจัยจึงนำเอาแนวคิดของการพูดเพื่อการสื่อสารมาใช้เป็นกรอบการศึกษา ควบคู่ไปกับแนวคิดของผู้ประกาศ และผู้รายงานข่าวด้วยการพูดเป็นทักษะในการส่งสารที่ใช้ภาษาเสียงเป็นสื่อ หมายถึง การที่บุคคลเปล่งเสียงออกมาเป็นคำพูด โดยในทางนิเทศศาสตร์หรือในทางการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ได้มีผู้ให้ความหมายของการพูดไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

ในทัศนะของจินดา งามสุทธิ (2549, อ้างถึงใน แวอาชีวะห์ ดาหะยี, 2553, หน้า 86) ได้ให้ความหมายของการพูดว่า การพูด คือ การเปล่งเสียงออกมาเป็นคำพูด เพื่อติดต่อสื่อสารให้เข้าใจกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หรือการพูด คือ การสื่อความหมายแบบหนึ่งที่เรียกว่า Oral Communication โดยการใช้ภาษาเสียง กิริยาท่าทางต่าง ๆ ถ่ายทอดความรู้สึกของผู้พูดแก่ผู้ฟัง การพูด คือ การใช้เสียง น้ำเสียง ภาษา กิริยาท่าทาง เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความต้องการ ไปยังผู้ชมผู้ฟัง โดยมุ่งหวังให้เกิดการรับรู้และการเข้าใจที่ตรงกัน (กฤษณ์สิทธิ์ ไวกะวะนิช, 2545, หน้า 2)

การให้ความหมายของการพูดในหลายแง่มุม แสดงให้เห็นว่า การพูดไม่ได้หมายถึงการเปล่งเสียงออกมาเป็นคำพูดเท่านั้น แต่ยังรวมถึง ส่วนประกอบในการพูด เช่น คำพูด น้ำเสียง จังหวะ ทำนองเสียง ขณะที่แวตาสีหน้า อากัปกริยา ท่าทางต่าง ๆ เรียกว่า ภาษาท่าทาง

ภาพประกอบที่ 2.6 แสดงส่วนประกอบต่างๆ ในการพูด

เพื่อให้การพูดเป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงสุด จึงได้มีการกำหนดหลักการพูดที่ผู้พูดต้องคำนึงถึงไว้ เช่น หลักการปฏิบัติตัวในการพูด หลักการใช้เสียง หลักการใช้สายตาท่าทาง หลักการใช้ภาษา หลักการใช้สื่อประกอบการพูด เป็นต้น

1. หลักการปฏิบัติตัวในการพูด ดังที่สมาคมฝึกการพูดแห่งประเทศไทย ได้กำหนดหลักปฏิบัติในการพูดเพื่อการเป็นผู้พูดที่ดีไว้ 10 ข้อ (จินดา งามสุทธิ, 2549, หน้า 16 - 17) ดังนี้

- 1.1 จงเตรียมพร้อม
- 1.2 จงเชื่อมั่นในตัวเอง
- 1.3 จงปรากฏตัวอย่างสง่างาม
- 1.4 จงพูดโดยใช้เสียงอันเป็นธรรมชาติ
- 1.5 จงใช้ท่าทางประกอบการพูดให้พอเหมาะ
- 1.6 จงใช้สายตาให้เป็นผลดีต่อการพูด
- 1.7 จงใช้ภาษาที่ง่ายและสุภาพ
- 1.8 จงใช้อารมณ์ขัน
- 1.9 จงจริงใจ
- 1.10 จงหมั่นฝึกหัด

นอกจากหลักการปฏิบัติตัวในการพูด 10 ข้อ ที่สมาคมการพูดแห่งประเทศไทยกำหนดไว้แล้ว วิจิตร อวระกุล (2545, หน้า 18 - 19) ยังได้กล่าวถึงหลักในการปฏิบัติตนของผู้พูดว่า ในการพูด

โดยเฉพาะการพูดที่ชุมชน ผู้พูดต้องคำนึงถึงการแต่งกาย การเลือกใช้เสื้อผ้า เครื่องประดับ ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ตามหลักปฏิบัติที่เหมาะสม ดังนี้

- การวางตน
- ท่าทางการเดิน
- ท่าที่เป็นมิตรกับผู้ฟัง
- การแสดงออกแจ่มแจ้ง
- ให้เกียรติผู้ฟัง
- พูดเสียงดังชัดเจน
- อย่าพูดแข่งกับเสียง
- อย่าทะเลาะกับผู้ฟัง
- อย่าแสดงอาการโกรธ
- พูดด้วยระดับเสียงสูงต่ำ
- การสร้างความน่าเชื่อถือ
- รักษาเวลาให้เที่ยงตรง

2. หลักการใช้เสียง ตามหลักการพูด นอกจากการพูดที่เป็นวัจนภาษาแล้ว ผู้พูดยังต้อง รู้จักนำอวัจนภาษามาประกอบการพูด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยมีหลักการใช้เสียงที่ดี ดังนี้

2.1 น้ำเสียง พูดด้วยน้ำเสียงที่น่าฟัง คือ เสียงที่ทุ้ม นุ่มนวล ไม่สูงหรือต่ำเกินไป เพราะเสียงที่สูงเกินไปจะทำให้ผู้ฟังเครียด ส่วนเสียงที่ต่ำเกินไปจะทำให้ผู้ฟังง่วงและไม่สนใจ

2.2 จังหวะพูด ที่ต้องชัดถ้อยชัดคำ ไม่พูดเร็วหรือรัวเกินไป และไม่ช้าเนิบจนเกินไป โดยอัตราการพูดที่เหมาะสม คือ 120-180 คำ ต่อนาที ในบางครั้งผู้พูดต้องรู้จักทิ้งจังหวะเพื่อให้ผู้ฟังคิดตามด้วย

2.3 ลีลาพูด คือ การใช้ระดับเสียงสูง ต่ำ จังหวะการหยุด การพูดย้ำ และการเว้น จังหวะ หรือความหนักเบาของเสียงที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงตอน เพื่อเน้นย้ำ หรือเพื่อเรียกความสนใจจากผู้ฟัง เพราะลีลาการพูดที่ดีจะทำให้ผู้ฟังสนใจจะติดตามได้อย่างต่อเนื่อง

2.4 ความชัดเจนของเสียงชัดถ้อยชัดคำ เต็มคำ ถูกต้องตามอักขรวิธี เช่น การอ่านคำ ไทย คำสมาส คำสนธิ หรือคำควบกล้ำ

3. หลักการใช้สีหน้า ท่าทาง ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญ ควบคู่กับน้ำเสียงและลีลา ได้แก่

3.1 การใช้สายตา ในการพูดไม่ว่าจะเป็นการพูดแบบทางการ หรือพูดคุยสนทนาทั่วไปแบบไม่เป็นทางการ สิ่งสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการพูดเพื่อการสื่อสาร ก็คือ การใช้สายตาของผู้พูด เพราะสายตาเป็นหน้าต่างของหัวใจที่ผู้พูดสามารถสื่อความรู้สึก และความจริงใจของผู้พูดไปยังผู้ฟัง เพื่อให้เกิดการรับรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งได้ดี และเพราะบางครั้งผู้พูดไม่สามารถสรรหาคำพูดมาอธิบายความรู้สึกได้ ผู้พูดต้องใช้สายตาอยู่ที่ผู้ฟัง กวาดสายตาตามองผู้ฟัง โดยทั่วถึง กล่าวสบตาผู้ฟัง และใช้แวตาสื่อความรู้สึกที่เป็นมิตรและจริงใจ

3.2 การแสดงออกของสีหน้า เพื่อให้ผู้ฟังเห็นถึงความยิ้มแย้มแจ่มใส ความจริงใจ ความมั่นใจ ความกระตือรือร้นในการพูด โคนสีหน้าควรจะสอดคล้อง หรือคล้อยตามเนื้อหาสาระที่พูด มีความเป็นธรรมชาติ ไม่ให้ดูเป็นการเสแสร้งและปั้นสีหน้า

3.3 การใช้กิริยาท่าทาง หรือใช้ภาษากายประกอบการพูด ได้แก่ การเคลื่อนไหวทางกาย เช่น การใช้มือ การใช้ศีรษะ การแสดงอาการปฏิกิริยาต่าง ๆ ประกอบการพูด รวมทั้งการนั่ง ยืน เดิน ที่ผู้พูดต้องฝึกหัดใช้ให้ถูกต้อง เพื่อสื่อความหมายให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่พูด

4. หลักการใช้ภาษา ผู้พูดต้องรู้จักใช้สำนวนภาษาให้ถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง เพื่ออรรถรสในการฟัง ซึ่งจินดา งามสุทธิ (2549, หน้า 57 - 79) ได้กล่าวถึง หลักการใช้สำนวนภาษาสำหรับการพูดที่ดีไว้ ดังนี้

4.1 ออกเสียงคำให้ถูกต้อง ชัดเจนตามอักขรวิธี

4.2 ใช้ภาษาให้ถูกหลักภาษา เช่น การใช้คำ สรรพนาม ลักษณะนาม คำขยาย คำราชาศัพท์ และศัพท์เฉพาะต่าง ๆ

4.3 ใช้ประโยคสั้น กะทัดรัด ได้ใจความ ไม่เยิ่นเย้อ

4.4 ใช้คำให้ตรงความหมาย อย่างเหมาะสม

4.5 ใช้คำง่าย ๆ ไม่เป็นศัพท์ทางวิชาการที่ต้องแปลความหมายอีกชั้น และหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างไม่จำเป็น ซึ่งกรณีการอ่านข่าว อาจมีข้อยกเว้นในกรณีของข่าวต่างประเทศ ชื่อเฉพาะ หรือศัพท์เฉพาะบางคำ

4.6 หลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมในการพูด เช่น คำด่า คำสบถ คำไม่สุภาพ คำหยาบ

4.7 การยกสุภาษิต คำกลอนมาประกอบการพูด ต้องใช้ภาษาให้ถูกต้องตามความหมาย และสัมพันธ์กับเรื่องที่พูด

สำหรับประเภทของการพูด สามารถจำแนกความหลากหลายที่ต่างกันได้ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งหากเป็นการพูดในบทบาทของผู้ประกาศข่าว ผู้รายงานข่าว หรือผู้ดำเนินรายการข่าว จะสามารถสรุปได้ว่า

- จำแนกตามตามจุดมุ่งหมายของการพูด เป็นการพูดเพื่อบอกเล่าเรื่อง (to inform) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูล ให้ความรู้ความเข้าใจในเชิงวิชาการ ผู้พูดต้องเตรียมเนื้อหาสาระ และเตรียมตัวก่อนการถ่ายทอด ซึ่งทำให้ผู้ฟังได้รับความรู้ความเข้าใจ และนำไปใช้ประโยชน์ได้

- จำแนกตามรูปแบบของการพูด เป็นการพูดแบบเป็นทางการ คือ การพูดที่มีแบบแผน และหลักเกณฑ์ในการพูดเฉพาะที่ผู้พูดยึดถือปฏิบัติ หรือเป็นการพูดแบบกึ่งทางการ ที่มักจะพูดควบคู่กับการใช้ภาษาที่เป็นทางการด้วย

- จำแนกตามโอกาสของการพูด เป็นการพูดในวิชาชีพ คือ เป็นการพูดที่ใช้ในการประกอบวิชาชีพ ซึ่งในแต่ละวิชาชีพจะมีหลักเกณฑ์ แบบแผน หรือศิลปะ และเทคนิควิธีในการพูดเฉพาะวิชาชีพแตกต่างกันไป หรือเป็นการพูดต่อสาธารณชน คือ พูดให้กลุ่มผู้ฟังจำนวนมากฟัง ไม่เฉพาะเจาะจงกับคนใดคนหนึ่ง

- จำแนกตามบทบาทหน้าที่ของผู้พูด เป็นการพูดในบทบาทของผู้ประกาศข่าว ผู้ดำเนินรายการ หรือผู้สื่อข่าว

ในทัศนะของ สายสวรรค์ ขยันยิ่ง (saisawankhayanying, 2557, ออนไลน์) ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ยังได้กล่าวถึง เทคนิคการสื่อสารแบบผู้ประกาศข่าวไว้ว่า ผู้ประกาศข่าวหรือผู้อ่านข่าว คือ ผู้ที่มีหน้าที่นำเสนอข่าวที่มีการเรียบเรียงบท ตัดต่อภาพและเสียงประกอบไว้แล้ว จึงมีบทบาทในการอ่านข่าวนั้นไปตามลำดับของข่าว โดยผู้ประกาศข่าวต้องอ่านออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขรวิธี มีจังหวะใช้น้ำเสียงที่เหมาะสม ไม่ใสอารมณ์ไปในการอ่านข่าวมากเกินไป รู้จักการวางสีหน้าท่าทาง หรือบุคลิกภาพโดยรวมต่อหน้าจอโทรทัศน์อย่างสง่างาม เผยใช้สายตามองกล้องอย่างมีชีวิตชีวาเหมือนกับการสบตาผู้ฟัง และมีรอยยิ้มสุภาพ เหมาะกับข่าวที่นำเสนอ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ประกาศข่าวเช่นนี้เป็นหลักปฏิบัติที่มีมานานแล้ว อาจมองว่าอนุรักษนิยม แต่ผู้ชมส่วนใหญ่ก็ยังยอมรับ เพราะผู้ประกาศทำหน้าที่อยู่ในกรอบของบทข่าวที่คัดกรองมาเป็นอย่างดี ไม่ต้องใส่สีตีไข่ ไม่ต้องแสดงสีหน้าท่าทาง ผู้ประกาศข่าวจึงไม่ต้องพยายามนำเสนอตัวเองจนกลบความสำคัญของข่าว เพราะสุดท้ายผู้ชมจะเป็นผู้ใช้วิจารณ์ญาณในข่าวนั้น ๆ เอง บางคนยังอาจเข้าใจผิดว่า ผู้ประกาศข่าวที่ทำได้แค่อ่าน ขาดลีลาการนำเสนอที่น่าสนใจ และอาจดูแคลนว่า ผู้ประกาศที่เอาแต่อ่านดูเหมือนจะไม่ค่อยรู้เรื่องลึกซึ้ง ต่างจากผู้นำเสนอที่

แสดงบทบาทเป็นผู้เล่าเรื่อง หรือวิเคราะห์ ทั้ง ๆ ที่ผู้เล่าหรือผู้วิเคราะห์ ที่เป็นต้นแบบก็มีไม่มากนัก ไม่ว่าจะผู้ประกาศจะดูวางบทบาทเป็นผู้อ่าน หรือผู้เล่า ล้วนแล้วแต่ต้องมีทักษะหลายอย่างประกอบกัน เพื่อให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผล

2. ที่สำคัญผู้ประกาศข่าวต้องมีความรู้ความเข้าใจในข่าว เพราะบทบาทวาทศิลป์ทั่วไป อาจยังไม่ถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ บางครั้งอาจมีคำผิด หรือตกหล่น ผู้ประกาศจึงต้องใช้ทักษะทางภาษาช่วยแก้ไขคำผิดให้ถูกต้อง เพื่อไม่ให้หลงในประเด็นผิด ข้อมูลผิด

3. ผู้ประกาศข่าวต้องมีทักษะการออกเสียง อย่างถูกต้อง และชัดเจนน่าฟัง ถึงขั้นอ่านหนังสือแตก คือ แดกฉาน สามารถนำเสนอข่าวได้ไม่ว่าจะมีบทหรือไม่มีบท สามารถใช้ภาษาข่าว ซึ่งเป็นภาษาแบบกึ่งทางการจนถึงภาษาทางการได้ดี อีกทั้งยังต้องมีเสียงแจ่มใสกังวาน พุดชัดถ้อยชัดคำ มีจังหวะ ไม่เร็วเกินไปจนฟังไม่ทัน หรือช้าจนน่าง่วงนอน

ในอดีตใครจะเป็นผู้ประกาศ ต้องผ่านการสอบบัตรผู้ประกาศจากกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีกติกาเข้มงวด ต้องพิจารณาอย่างละเอียด และแม้จะสอบกันได้แล้ว แต่ทางกรมประชาสัมพันธ์ ก็ยังมีผู้ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบหน้าจอ และมีคำเตือนรายบุคคลเป็นระยะ ๆ แต่ปัจจุบัน (ตั้งแต่ปี 2552 - 2553) กลับไม่มีการสอบ จึงมีคนจำนวนไม่น้อยในหน้าจอที่ไม่เคร่งครัด ระวังระวังเรื่องการใช้ภาษา

4. ผู้ประกาศข่าวต้องมีทักษะการสัมภาษณ์ การจับประเด็น และการสรุป เนื่องจากผู้ประกาศไม่ใช่แค่อ่านข่าวตามบท แต่ต้องสัมภาษณ์แหล่งข่าวด้วย ดังนั้น จึงต้องรู้จักวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงเพิ่มเติม โดยส่วนใหญ่ต้องเป็นคำถามปลายเปิด และต้องดึงผู้ให้สัมภาษณ์กลับเข้ามาอยู่ในประเด็น เพื่อจับให้ตรงเวลา และในระหว่างการสัมภาษณ์ ต้องใช้ทักษะการฟังและจับประเด็นให้เข้าใจ มีเทคนิคในการสรุปใจความสำคัญ อย่างสั้นกระชับ ไม่เยิ่นเย้อ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝน และประสบการณ์ของผู้ประกาศที่ผ่านชั่วโมงบินมานาน

5. ผู้ประกาศข่าวต้องนำเสนอภาษาที่สุภาพ และน่าเชื่อถือ ซึ่งหมายรวมถึง การแต่งกาย เสื้อผ้า การแต่งหน้า ทรงแผ ที่ดูสุภาพน่าเชื่อถือ ไม่ดูขาดหรือหวาจนโดดเด่นกว่าข่าว รวมทั้งการแสดงสีหน้าท่าทาง การใช้มือประกอบ ทั้งหมดต้องแสดงออกแต่พองาม เหมาะกับรูปแบบของรายการข่าวนั้น ๆ

จากแนวคิดของการพูดเพื่อการสื่อสารที่ถูกหยิบยกมาเป็นกรอบในการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า ผู้ประกาศข่าว ผู้รายงานข่าว หรือผู้ดำเนินรายการนั้น ถือเป็นวิชาชีพหนึ่งของนักนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้สื่อสารเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจ โดยต้องใช้ทักษะ

ในการพูดอย่างมากในฐานะผู้สื่อสาร จึงจำเป็นต้องฝึกฝนพัฒนาทักษะการพูดในรูปแบบ และในโอกาสต่าง ๆ ให้มีความคล่องแคล่ว และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

นอกจากแนวคิดของการพูดเพื่อการสื่อสาร บทบาทของการเป็นผู้ประกาศข่าว ผู้ดำเนินรายการหรือผู้สื่อข่าว ยังสามารถหยิบโยงเข้ากับแนวคิดของการอ่านเพื่อการสื่อสารได้ โดยจัดอยู่ในประเภทของการอ่านตามรูปแบบหรือแบบแผนเฉพาะในการอ่าน โดยเป็นการอ่านออกเสียงในรูปแบบของการอ่านข่าว โดย ชุมสาย สุวรรณชมภู (2540, อ้างถึงใน แวอาชีวะ ดาหะยี, 2553, หน้า 124) ให้ความหมายว่า การอ่านข่าวจะมีรูปแบบ และวิธีการอ่าน 2 ลักษณะ คือ

1. การอ่านข่าวตามข้อความที่บรรณาธิการข่าวเขียนให้อ่าน ซึ่งจะมีลักษณะค่อนข้างเป็นทางการและเป็นแบบแผน คล้ายกับการอ่านประกาศหรือแถลงการณ์

2. การอ่านในรูปแบบของการเล่าข่าวที่ผู้อ่านอาจแทรกคำพูด ความคิด หรือความรู้สึกของตัวเองลงไปตามความเหมาะสม แต่ยังคงสาระสำคัญและรายละเอียดของข่าวไว้โดยครบถ้วน

ผู้ประกาศ ผู้ดำเนินรายการ หรือผู้สื่อข่าวแต่ละคน อาจมีแบบฉบับและลีลาการอ่านที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นจุดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจะเหมาะกับการอ่านข่าวหรือรายงานข่าวแบบใดขึ้นอยู่กับนโยบายการนำเสนอข่าวของแต่ละสถานี และสถานการณ์การรายงานข่าว ที่สำคัญผู้นำเสนอข่าวจะต้องศึกษาเนื้อหาสาระของข่าวที่นำเสนอให้เข้าใจก่อนถ่ายทอดสู่ผู้ฟัง และต้องรู้จักใช้น้ำเสียงและลีลาการอ่าน หรือการรายงานให้สอดคล้องกับอารมณ์ของข่าวที่นำเสนอ

สำหรับการศึกษาคำนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้ประกาศข่าว และผู้รายงานข่าว รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งบทบาทหน้าที่ คุณสมบัติ และลีลาการใช้ภาษา มาเป็นกรอบในการศึกษา เนื่องจากการกำหนดอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสนั้น ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสำคัญ ซึ่งทฤษฎีเกี่ยวกับผู้ประกาศข่าวและผู้รายงานข่าวนี้นี้สามารถอธิบายปัจจัยที่เกี่ยวกับการนำเสนอผ่านหน้าจอได้อย่างเข้าใจ รวมถึงสามารถนำมาใช้เป็นกรอบพิจารณาว่า ทฤษฎีเหล่านี้มีผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะการนำเสนอข่าวภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึกและการรัฐประหาร

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสารสาธารณะ

เนื่องจากอัตลักษณ์ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส คือ การเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย แนวคิดของสื่อสารสาธารณะจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับสื่อสารสาธารณะมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อศึกษาบทบาทและ

กรอบการทำหน้าที่ของสื่อในสถานีโทรทัศน์สื่อสารมวลชน ที่อาจส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวในช่วงกรณีศึกษา

British Peacock Report (1986) อธิบายว่า สื่อสาธารณะ คือ ความพยายามเปลี่ยนแปลงนโยบายสาธารณะเป็นตัวกำหนดรูปแบบรายการ แทนการกำหนดด้วยกฎเกณฑ์ทางการค้า ซึ่งสอดคล้องกับ Cave and Brown (1990) และ Brown (1996) ที่มองว่า การกระจายเสียงควรจะมิวัตถุประสงค์มากกว่าการให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมผู้ฟัง ซึ่งไม่ได้แสวงหากำไรให้แก่ผู้ผลิต เช่นเดียวกับสื่อเชิงพาณิชย์ (อ้างถึงใน สุदारักษ์ เนืองชมภู, 2551, หน้า 11)

วิชา อุดมฉันท (2541, หน้า 204) กล่าวว่า ความแตกต่างขั้นพื้นฐานระหว่างสถานีโทรทัศน์สาธารณะและสถานีโทรทัศน์ของเอกชน คือ แรงขับเคลื่อนนโยบายขององค์กร เพราะสถานีโทรทัศน์ของเอกชน มีแรงขับเคลื่อนนโยบาย คือ โฆษณา แต่สถานีโทรทัศน์สาธารณะ มีแรงขับเคลื่อนอยู่ที่รายการ

Atkinson and Raboy (1997, อ้างถึงใน สุदारักษ์ เนืองชมภู, 2551, หน้า 11) ยังได้สรุปถึงแรงผลักดัน 3 ประการที่ทำให้เกิดสื่อสาธารณะขึ้น คือ

1. ปัจจัยทางเทคนิค เนื่องจากคลื่นความถี่เป็นทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการเข้ามาจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมและเพื่อเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม

2. เนื่องจากความสำคัญของระบบกระจายเสียงที่มีศักยภาพสูงต่อระบบการเมือง สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งหากประชาชนในประเทศใดได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและสมบูรณ์แล้ว (Perfect Information) รัฐบาลของประเทศนั้น ย่อมไม่สามารถควบคุมระบบสื่อสารเพื่อใช้ในทางมิชอบได้

3. ความไม่เชื่อมั่นในกลไกตลาด ที่ว่า จะทำให้ระบบการกระจายเสียงเป็นไปเพื่อการบริการสาธารณะได้ เนื่องจากปล่อยสื่อมวลชนยังอยู่ในการครอบครองของนักธุรกิจหรือกลุ่มทุน สื่อก็ย่อมมุ่งผลิตเนื้อหาเพื่อให้มีผู้ชมมากที่สุด ดังนั้น ระบบการกระจายเสียงเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ จึงไม่สามารถเป็นระบบธุรกิจที่มุ่งแสวงหากำไรได้

วิชา อุดมฉันท (2541, หน้า 38) ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของสื่อสาธารณะในแง่สิทธิของประชาชน โดยกล่าวว่า หากปล่อยให้ระบบตลาดทำงานเอง สิทธิที่สำคัญของพลเมือง ซึ่งได้แก่สิทธิในการเลือกรายการอย่างมีข้อมูล และสิทธิในการเลือกรายการอย่างมีเสรีภาพเต็มที่ ย่อมจะไม่ได้หลักประกัน เพราะผู้รับสารไม่มีโอกาสได้รู้จักรายการแนวอื่น ผู้รับสารจึงไม่คิดเรียกร้องให้มีสื่อหรือรายการที่ตนไม่เคยเห็นและไม่รู้จัก ขณะเดียวกันผู้ผลิตก็จะไม่มีวันรู้ว่าตลาดต้องการเนื้อหาสื่อใหม่ๆ ทำให้ไม่เกิดพลังผลักดันให้เกิดการรายการสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ

บทบาทของสื่อสาธารณะ

Brants and Siune (1997, หน้า 32 อ้างถึงใน พัทธนันท์ วิเศษสมวงศ์, 2551, หน้า 21) ได้สร้างกรอบเพื่อเป็นเกณฑ์สำหรับใช้พิจารณาองค์การกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ ซึ่งต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ต้องรายงานตรงต่อตัวแทนทางการเมืองของประชาชน ผ่านองค์การบริหารของสื่อสาธารณะ
2. มีเงินรายได้บางส่วนจากสาธารณะ
3. มีการควบคุมด้านเนื้อหา
4. ให้บริการที่ทั่วถึง เพื่อพลเมืองของสังคม
5. มีความสามารถในการป้องกันตัวเองจากการแข่งขันได้ในระดับหนึ่ง

ในทัศนะของ วิภา อุดมฉันทน์ (2541, หน้า 244 - 247) ซึ่งให้เห็นถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสื่อสาธารณะว่า ต้องเป็นเครือข่ายระดับประเทศ และต้องเป็นอิสระจากการเมืองและธุรกิจ คือต้องเป็นศูนย์กลางแห่งความเป็นเลิศ (Center of Excellence) ที่ต้องดำเนินการผลิตรายการและออกอากาศด้วยตัวเอง โดยเป็นผู้วางมาตรฐานให้กับตลาด และสามารถกระตุ้นสื่อกระจายเสียงทั้งระบบได้ ซึ่งศูนย์กลางอาจมีมากกว่าหนึ่งแห่ง แต่อย่างน้อยต้องมีสักองค์กรหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ และมีกิจการที่รวมศูนย์ต่าง ๆ ไว้ เพราะองค์การกระจายเสียงเพื่อสาธารณะจะต้องสนใจงานทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการกระจายเสียง เช่น การฝึกอบรม การผลิต การวางผังรายการ และการออกอากาศ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ต้องพัฒนา และส่งต่ออุดมการณ์การทำงานไปยังบุคลากรภายในองค์กรรุ่นต่อ ๆ ไปด้วย

เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการและกระบวนการทำงานที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงศึกษาพื้นฐานความเป็นมาและรูปแบบการดำเนินงานของสื่อสาธารณะที่ถือว่าเป็นต้นแบบสื่อสาธารณะของทั่วโลก คือ

BBC ต้นแบบสื่อสาธารณะ

สถานี BBC (British Broadcasting Corporation) ของอังกฤษ คือสื่อที่คนส่วนใหญ่ยอมรับว่า เป็นสื่อกระจายเสียงเพื่อสาธารณะที่น่าเชื่อถือ ซึ่ง Sir John Reith ได้วางพื้นฐานไว้ตั้งแต่ปี 1920 ซึ่งรัฐบาลอังกฤษได้ก่อตั้ง BBC ด้วยกฎบัตร (Charter) ในพระบรมราชโองการ ผ่านทางรัฐสภา ทำให้ได้รับสิทธิผูกขาดการกระจายเสียงทั้งหมดของประเทศ บีบีซีมีรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ชมผู้ฟังตามครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรทัศน์ โดยไม่หารายได้จากโฆษณา ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนสามารถควบคุมทิศทางการผลิตรายการได้ อย่างเป็นอิสระจากอำนาจทุนธุรกิจ แต่ก็มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า สถานีโทรทัศน์บีบีซี ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลและผูกขาดการ

แสดงความคิดเห็นเพียงแห่งเดียว จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลโทรทัศน์อิสระหรือ ITA (Independent Television Authority หรือ Independent Television Commission) เพื่อดูแลการกระจายเสียงทั้งของรัฐและเอกชน อีกทั้งการดูแลการกระจายสัญญาณในรูปแบบอื่น ๆ โดยมีกรรมการ 12 คน ทำหน้าที่ควบคุมสถานีโทรทัศน์แห่งใหม่ที่เป็นเครือข่ายอิสระระดับชาติ และมีสถานีโทรทัศน์อิสระ 15 แห่ง ในเขตภูมิภาคต่าง ๆ 14 เขต เป็นสถานีสมาชิกถ่ายทอดรายการและผลิตรายการให้กับเครือข่าย และสามารถขยายองค์การให้เติบโตขึ้นจนสามารถกระจายการบริการไปยังประเทศอื่น ๆ รวมถึงประเทศไทยได้ ซึ่งมีการจัดตั้งปีปีซีภาคภาษาไทย เพื่อดำเนินการส่งเสริมด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการใช้ภาษา จึงนับเป็นสื่อสาธารณะต้นแบบของโลก

เสนาะ ตันบุญยืน (อ้างถึงใน เรื่องพิลาศ ธรรมวิเศษ และ จารุปภา วะสี, 2548, หน้า 16 - 20) ผู้ประกาศข่าวรุ่นบุกเบิกของปีปีซีภาคภาษาไทย เล่าว่า ย้อนไปเมื่อ 64 ปีก่อน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จุดเริ่มต้นของปีปีซีภาคภาษาไทย แตกต่างจากสมัยนี้ทั้งเนื้อหาและกระบวนการ เพราะมีข้อบังคับว่า การออกอากาศต้องไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ต้องผ่านการตรวจสอบ และไม่สามารถออกอากาศสดได้ แต่เมื่อมีเสียงเรียกร้องจากประชาชนมากขึ้น นโยบายของการออกอากาศจึงได้ปรับเปลี่ยนเป็นการวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ทางการเมืองมากขึ้น มีการขยายเวลาออกอากาศเพื่อรับกับเหตุการณ์และยุคสมัย ทั้งการเสนอข่าว การรายงานสถานการณ์ปัจจุบันจากพื้นที่ บทวิจารณ์ และงานสารคดี โดยยึดถือข้อมูลที่เป็นจริง เป็นกลางและถูกต้อง

จูดี้ สโตว์ (อ้างถึงใน เรื่องพิลาศ ธรรมวิเศษ และ จารุปภา วะสี, 2548, หน้า 25 - 27) อดีตหัวหน้าปีปีซีแผนกภาษาไทย เล่าถึง ปีปีซีภาคภาษาไทยกับประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทยไว้ว่า ช่วงของเหตุการณ์สิบสี่ตุลา 2516 และหกตุลา 2519 ปีปีซีได้กลายเป็นช่องทางเล็ก ๆ แทบจะทางเดียว ที่ช่วยให้ประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศได้รับทราบสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม โดยพยายามใช้ช่องทางการสื่อสาร ติดตามและเสนอข่าวความเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด โดยยื่นหยัดที่จะเป็นสถานีข่าวรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่และยุติธรรมที่สุด

ขณะที่ช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ปี 2535 แม้สื่อจะถูกจำกัดเสรีภาพอย่างหนัก แต่ปีปีซีได้ปรับทิศทางการทำงานให้สามารถรายงานข่าวเหตุการณ์ช่วงวิกฤตได้ ด้วยการส่งผู้สื่อข่าวลงไปรายงานตรงจากพื้นที่ภาคสนาม ทำให้การเสนอข่าวของปีปีซีในช่วงนั้นสะท้อนภาพความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์ที่ค่อนข้างรอบด้าน ทั้งจากข้อความขัดแย้ง และจากภาคประชาชน แสดงถึงความน่าเชื่อถือที่เป็นกลางและมีอิสระ

เรื่องพิลาศ ธรรมวิเศษ และ จารุปรภา ะสี (2548, หน้า 31 - 37) ยังได้อธิบายถึง หลักการทำงานของปีซีซี ซึ่งเป็นหลักการตัวอย่างของสื่อสาธารณะไว้ว่า ปีซีซีมุ่งมั่นที่จะเป็นผู้ผลิต รายการที่มีความคิดริเริ่ม และน่าเชื่อถือมากที่สุดในโลก มุ่งมั่นยึดถือหลักรับใช้ประชาชนและ จริยธรรมอันสูงส่ง โดยปราศจากการแทรกแซง เพื่อสนองความต้องการของผู้ชมด้วยบริการที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ ที่หาไม่ได้ในท้องตลาด นอกจากนี้ยังได้กำหนดหลักการดำเนินงานไว้เป็นข้อ ดังนี้

- ความเที่ยงธรรม เป็นหลักการสำคัญที่สุด ทุกรายการของปีซีซีต้องยึดมั่นความเป็นจริง เสนอความคิดเห็นที่มีความสำคัญทุกแนวอย่างเท่าเทียมกัน

- ความถูกต้อง ต้องพร้อมที่จะตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งข้อมูลจากต้นตอและผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ เพื่อให้เข้าถึงแก่นแท้ของการรายงาน

- ความยุติธรรม ต้องอยู่บนพื้นฐานความเชื่อตรงอย่างตรงไปตรงมา

- ให้โอกาส เพื่อแสดงทัศนะและวัฒนธรรม โดยต้องสะท้อนความหลากหลายของชีวิต ซึ่งทำให้รายการมีคุณค่ามากขึ้น

- มีศักดิ์ศรีและอิสระ ต้องมั่นใจว่าการนำเสนอแต่ละเรื่องมีเหตุผลที่สมควรในแง่ข่าวสาร ไม่ใช่เพราะถูกบังคับหรือกดดันจากฝ่ายการเมือง การค้า หรือกลุ่มผลประโยชน์

- เคารพความเป็นส่วนตัว ไม่ละเมิดเรื่องส่วนตัวของผู้อื่น ยกเว้นการละเมิดนั้นเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

- เคารพในรสนิยมที่ดีและมีความสุข พบ. การจัดตั้งปีซีซีกำหนดไว้ว่า ปีซีซีจะไม่ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาไม่ดีงาม เป็นการลบหลู่ ยั่วยุ หรือนำไปสู่ความไม่สงบ โดยผู้ผลิตต้องทำความเข้าใจทัศนะที่หลากหลายของผู้ชมว่า กลุ่มผู้ชมมีทั้งบุคคลต่างวัย ต่างความคิด และต่างวัฒนธรรม

- เลี่ยงการลอกเลียนแบบ ต้องป้องกันไม่ให้เนื้อหาหรือการนำเสนอ กลายเป็นสิ่งที่คนเอาไปทำตาม

- ให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก โดยไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนถี่ว่า การนำเสนอที่เกี่ยวข้องกับเด็กจะมีผลกระทบต่อเด็กหรือไม่

- ยุติธรรมกับผู้ให้สัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์อย่างสุภาพและให้เกียรติ แม้จะต้องถามแบบเจาะลึกและตรงประเด็น แต่ต้องไม่มีลักษณะที่เอนเอียง ไร้มารยาท หรือเข้าข้างฝ่ายใด

- คำนึงถึงผู้ชมที่หลากหลาย รายการของปีซีซีต้องมีประโยชน์และเหมาะสมต่อผู้ชมทุกส่วน มุ่งสะท้อนและเป็นปากเสียงของคนทุกชนชั้นในสังคม

- ปราศจากอิทธิพลทางการค้า ไม่มีการพาดพิงสินค้าหรือบริการ ยกเว้นมีเหตุผลทางด้านข่าว

จากแนวคิดและหลักการทำงานของบีบีซีภาคภาษาไทย แสดงให้เห็นว่า ภารกิจของสื่อสาธารณะ คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร การศึกษา ความบันเทิง และพัฒนาประชาธิปไตย โดยเนื้อหาของรายการ จะมุ่งนำเสนอความหลากหลาย เน้นรายการที่มีประโยชน์ และมีรายการบันเทิงในสัดส่วนน้อย

นอกจากนี้ ยังมีกลไกควบคุมการทำงานของสื่อสาธารณะ คือ การตรวจสอบผลการดำเนินงานขององค์กร โดยการให้องค์กรภายนอกทำหน้าที่สำรวจ ทั้งในแง่จำนวนผู้ชม และการบรรลุตามเป้าหมายในแต่ละปี รวมถึงมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับข้อร้องเรียนต่าง ๆ จากประชาชน และมีการจัดทำรายงานประจำปีโดยละเอียด เพื่อเสนอต่อประชาชนผ่านทางรัฐสภา

Eric Barendt (อ้างถึงใน พัทธนันท์ วิเศษสมวงศ์, 2551, หน้า 23) นักวิชาการกฎหมาย ด้านการสื่อสารมวลชนจาก University College London (ULC) ในประเทศอังกฤษ ได้ให้หลักการเกี่ยวกับโทรทัศน์เพื่อการบริการสาธารณะว่า ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. ต้องเป็นบริการที่ผู้ชมทุกกลุ่มสังคมและทุกพื้นที่สามารถเข้าถึงได้
2. มุ่งส่งเสริมรวมทั้งอนุรักษ์เอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติเป็นสำคัญ
3. เป็นอิสระจากการแทรกแซงด้านเนื้อหารายการโดยหน่วยงานภาครัฐและผู้สนับสนุนรายการใด ๆ
4. มีความเป็นกลางในด้านรายการ
5. มีความหลากหลายด้านรายการ
6. ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ

หน่วยงานด้านการกระจายเสียงของอังกฤษ (Broadcasting Research Unit: BRU) ได้อธิบายถึงแนวคิดของการกระจายเสียงเพื่อสาธารณะว่า ต้องมีองค์ประกอบ 8 ประการ ดังต่อไปนี้ (อ้างถึงใน วิฑิตนันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, หน้า 12)

1. สามารถเข้าถึงประชาชนในทุกพื้นที่
2. มีเนื้อหาสอดคล้องกับบรรทัดฐานและความสนใจของทุกคน
3. ให้ความสำคัญกับชนกลุ่มน้อยเป็นพิเศษ
4. มีบทบาทในการสร้างชุมชนและเอกลักษณ์ของชาติ
5. ปราศจากผลประโยชน์
6. ได้รับเงินโดยตรงจากสาธารณะ
7. มุ่งผลิตรายการที่มีคุณภาพเป็นสำคัญมากกว่าความต้องการของผู้ชม
8. ผู้ผลิตรายการมีเสรีในการนำเสนอ

นอกจากนี้ Murdock G. (1997, อ้างถึงใน พัทธนันท์ วิเศษสมวงศ์, 2551, หน้า 24) ยังได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของสื่อสาธารณะในด้านการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเห็นว่า สื่อสาธารณะจะต้องมีบทบาทสำคัญ 4 ประการ คือ

1. เป็นพื้นที่สำหรับการแสดงออกและอภิปรายอย่างมีเสรีภาพ ปราศจากอิทธิพลจากกลุ่มทุนและรัฐบาล
2. ทุกคนสามารถเข้าถึงพื้นที่นี้ได้ โดยไม่เสียค่าบริการ
3. เป็นเวทีสำหรับกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์แตกต่างกัน สามารถนำเสนอความคิดเห็นของตนได้
4. ผู้ชมสามารถเข้าถึงสื่อสาธารณะในฐานะประชากร ไม่ใช่ผู้บริโภค

Price M. and Raboy M. (2001, อ้างถึงใน พัทธนันท์ วิเศษสมวงศ์, 2551, หน้า 24) ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของสื่อสาธารณะไว้ใน World Radio and Television Council ซึ่งเป็นองค์กรอิสระ (Non-Governmental Organization) ที่ได้รับการสนับสนุนจาก UNESCO และได้กำหนดนิยามและหลักการของสื่อสาธารณะไว้ในแง่ของหลักการและเนื้อหารายการ ซึ่งนับเป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมแนวคิดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ในแง่ของหลักการพื้นฐาน (Principle) สิ่งที่สื่อสาธารณะควรยึดถือ ได้แก่

1. เข้าถึงประชาชนทุกคน
2. มีความหลากหลาย
3. มีความเป็นอิสระ
4. มีความโดดเด่น

ในแง่ของเนื้อหารายการ (Program Content) สิ่งที่สื่อสาธารณะควรยึดถือ ได้แก่

1. ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นกลางและเป็นประโยชน์
2. ผลิตรายการเพื่อการบริการและผลประโยชน์ของสาธารณะ
3. ผลิตรายการที่มีจุดเด่น
4. ผลิตรายการด้วยตัวเอง
5. ผลิตเนื้อหาที่น่าสนใจเพื่อส่วนรวม

ทีวีสาธารณะ (Public Service Broadcasting: PSB) เป็นนวัตกรรมทางสังคมของประเทศพัฒนาแล้ว ที่ต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ และโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิกแบบต่าง ๆ ที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและพลเมืองหลายกลุ่มได้ โดยมุ่งหวังให้คนเหล่านี้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองให้มีสุขภาวะที่ดีขึ้น

ความหมายที่แตกต่างระหว่างโทรทัศน์สาธารณะและโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ คือ มีปรัชญาและแนวทางในการดำเนินการ ที่ถือว่าประชาชนเป็นพลเมืองเจ้าของประเทศ และสื่อมีฐานะเป็นพื้นที่สาธารณะในการให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของประชาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ดังนั้น ที่วีสาธารณะต้องเป็นอิสระจากรัฐบาลและกลุ่มทุน จึงจะสามารถเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะได้อย่างแท้จริง โดยการนำเสนอข่าวสารที่ครบถ้วนรอบด้าน สามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และตรวจสอบกลุ่มทุนได้

รายงานที่ดีอาร์ไอ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2550, หน้า 5) ได้ศึกษาถึงประโยชน์ของทีวีสาธารณะที่ประชาชนจะได้รับจากการชมรายการไว้ ดังนี้

1. รายการข่าวและรายการสถานการณ์ปัจจุบัน ที่เที่ยงตรง เป็นกลาง ครบถ้วนรอบด้าน โดยสามารถทำข่าวเชิงลึก และเปิดเผยเรื่องที่ประชาชนควรรู้ได้
2. รายการการศึกษาและบันเทิงสำหรับเด็กและเยาวชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนาสติปัญญา ไม่มีพิษภัยจากความรุนแรง ภาษาที่หยาบคาย เนื้อหาทางเพศที่ไม่เหมาะสม หรือเป็นการดูถูกผู้อื่น
3. รายการสารคดี ทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่มีคุณภาพสูง น่าติดตาม ให้ความรู้ในแบบที่เข้าใจง่าย
4. รายการบันเทิงที่สนุก เพลิดเพลิน ให้แนวคิดที่เป็นประโยชน์ และยกระดับบรรณนิยมของคนในสังคม

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service) หรือ ส.ส.ท. (อ้างถึงใน องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2552) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 โดย พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 ในฐานะองค์การสื่อสาธารณะที่เป็นนิติบุคคล ไม่แสวงผลกำไร แห่งแรกของประเทศไทย เพื่อดำเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่สนับสนุนการพัฒนาสังคม ที่มีคุณภาพและคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยผ่านทางบริการข่าวสารที่เที่ยงตรง รอบด้าน สมดุล และเชื่อถือต่อจรรยาบรรณ ดำเนินการด้วยทุน ทรัพย์สิน และรายได้ของตน โดยปราศจากอคติทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ และโดยยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก

ความเป็นอิสระและความเป็นสาธารณะของไทยพีบีเอสได้รับการรองรับภายใต้พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการนโยบายที่ผ่านการสรรหาโดยกระบวนการที่เป็นอิสระและโปร่งใส เป็นผู้กำหนดนโยบาย และควบคุมการดำเนินงานของผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหารองค์การฯ ส.ส.ท. มีรายได้จากภาษีสรรพสามิตที่เก็บจากสุราและยาสูบ โดยมีรายได้สูงสุดปีงบประมาณละไม่เกิน 2,000 ล้านบาท

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย เกิดขึ้นหลังจากที่สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ยึดสัมปทานคลื่นความถี่และเครื่องส่งโทรทัศน์ของสัญญาณระบบยูเอชเอฟออกอากาศช่อง 29 คืนจาก บริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) และรัฐบาลของ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้นำช่องสัญญาณดังกล่าวมาจัดตั้งเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะ โดยมีกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้ดำเนินงานชั่วคราว และต่อมาองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ได้รับจัดตั้งตามกฎหมาย โดย องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ได้บริหาร "สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส" เริ่มออกอากาศอย่างเป็นทางการในวันศุกร์ที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551 หลังจากผ่านการทดลองออกอากาศเป็นเวลา 1 เดือน โดยได้ใช้ชื่อว่า สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2554 ดำเนินการออกอากาศอย่างเป็นทางการเป็นอิสระทั้งจากอำนาจทางการเมืองและทุนธุรกิจมาจนถึงปัจจุบัน

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มีคณะกรรมการนโยบายผ่านการสรรหาโดยกระบวนการอิสระและโปร่งใส ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานของผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหาร มีรายได้จากภาษีสรรพสามิตสุราและยาสูบเป็นงบประมาณไม่เกิน 2,000 ล้านบาทต่อปี ในการบริหารจัดการ

วิสัยทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส คือ มุ่งมั่นเป็นสถาบันสื่อสาธารณะที่สร้างสรรค์สังคมคุณภาพและคุณธรรม และมีภารกิจของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส คือ ให้บริการด้านข่าวสารความรู้ สารประโยชน์ สารบันเทิง ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน บนพื้นฐานข้อบังคับด้านจริยธรรมและกรอบจรรยาบรรณขององค์กร เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อทุกแขนง โดยยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ได้กำหนดวัตถุประสงค์การทำงานไว้ ดังนี้

1. ส่งเสริมการรับรู้และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของประชาชน ในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เป็นธรรม มีความกล้าหาญในการรายงานข่าวสารและเสนอประเด็นได้เถียง โดยยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

2. เป็นเครื่องมือแห่งการเรียนรู้ เสริมสร้างสติปัญญาและสุขภาพแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกระดับอายุ ให้เป็นพลเมืองคุณภาพ
3. สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับสุนทรียภาพให้กับสังคม
4. ส่งเสริมเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม
5. สะท้อนความหลากหลายของสังคม เป็นพื้นที่ให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเฉพาะต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ทั้งในระดับชุมชนและระดับชาติ
6. เพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ชุมชน ประชาชน และประชาคมโลก นอกจากวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหน้าที่สื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสได้ยึดถือข้อบังคับด้านจริยธรรมวิชาชีพ คือ ส.ส.ท. อย่างเคร่งครัดในการทำหน้าที่สื่อสาธารณะในการปฏิบัติหน้าที่ พนักงานทุกระดับของ ส.ส.ท. ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับทางด้านจริยธรรมของวิชาชีพที่ให้ความสำคัญกับความเที่ยงตรง ความเป็นกลาง และความเป็นธรรม ตลอดจนความเป็นอิสระของวิชาชีพ และความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ที่ครอบคลุมถึงการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเป็นส่วนตัว และการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ตลอดจนการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากรายการที่แสดงออกถึงความรุนแรง การกระทำการปฏิบัติต่อเหยื่อผู้เคราะห์ร้าย และผู้ที่อยู่ในภาวะเศร้าโศก

นอกจากการดำเนินงานเพื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสยังมุ่งเป็นแบบอย่างในการรายงานข่าวและนำเสนอรายการด้วยความน่าเชื่อถือและมีจรรยาบรรณ เป็นผู้นำในการผลักดันและส่งเสริมการสร้างโอกาส ความเสมอภาคและความเป็นธรรมให้กับสังคม ซึ่งในเวลาเดียวกันก็ยังเป็นเวทีร่วมหาทางคลี่คลายความขัดแย้งในสังคม รวมถึงมุ่งมั่นเป็นสถาบันสื่อที่มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส โดยยึดหลักความคุ้มค่าในการใช้จ่ายงบประมาณ สามารถเป็นแบบอย่างให้แก่สถาบันสื่อสารมวลชนของประเทศไทยได้

สำหรับนโยบายการดำเนินงานกิจการ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มีเป้าหมายที่จะเป็นสื่อสาธารณะที่มีความน่าเชื่อถือ และได้รับการยอมรับมากที่สุดทางด้านความสร้างสรรค์ในประเทศไทย และมีนโยบายที่จะก้าวข้ามพรมแดนไทยไปสู่ความเป็นสื่อสาธารณะระดับภูมิภาคผ่านการรายงานเหตุการณ์สำคัญที่รอบด้าน สะท้อนเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนสภาพการเมืองและสังคมของประเทศในภูมิภาคเอเชีย เพื่อให้คนในภูมิภาครู้จักและเข้าใจสังคมไทยมากขึ้น

ไทยพีบีเอสยังมุ่งนำเสนอข่าวที่แตกต่าง โดยเน้นการสืบค้นข้อมูล ตรวจสอบเชิงลึก วิเคราะห์รอบด้าน อ้างอิงหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เป็นข้อเท็จจริง ยึดหลักจริยธรรม เน้นความถูกต้องและความเที่ยงตรง ให้ความสำคัญกับคนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ คนชายขอบ และผู้ด้อยสิทธิในสังคม รวมถึงมีข่าวศิลปวัฒนธรรม และบันเทิงที่เน้นทั้งศาสตร์และศิลป์ของงานศิลปะแขนงต่าง ๆ

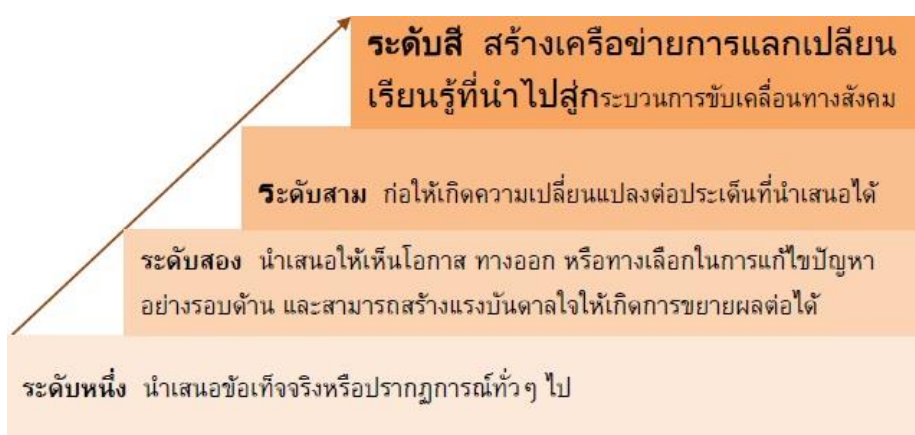
การมุ่งสู่การเป็นสถาบันสื่อสาธารณะของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ไม่เพียงแต่มุ่งมั่นผลิตข่าวและรายการที่ไม่เป็นโทษ และสามารถขับเคลื่อนสังคม รวมถึงสร้างความตระหนักให้แก่สังคมได้ในระดับหนึ่งจนสามารถเป็นต้นแบบของสื่อสาธารณะได้แล้ว การมุ่งมั่นเป็น “สถาบัน” จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าวในแบบของสื่อสาธารณะ ผู้วิจัยจึงนำเนื้อหาจาก Thai PBS's Style Book (สำนักข่าว, 2557, หน้า 4 - 8) มาอ้างอิง เพื่อกำหนดกรอบข้อมูลเกี่ยวกับการทำข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสและผู้ประกาศข่าว

Thai PBS's Style Book จัดทำขึ้นด้วยวิธีการระดม แลกเปลี่ยนความรู้ความเห็นของบรรดาบรรณาธิการและผู้สื่อข่าวสายข่าวต่าง ๆ โปรดิวเซอร์ ช่างภาพ ช่างตัดต่อลำดับภาพ ของสำนักข่าว ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความตระหนักถึงความสำคัญในการกำหนดรูปแบบ ลักษณะของข่าวในสื่อสาธารณะ ดังนั้นจึงไม่ใช่แค่จะใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดและกำกับกรนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเองเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือเพื่อสืบสาน ถ่ายทอดวิธีคิด วัฒนธรรมการทำงานข่าว ทั้งเบื้องหลังและเบื้องหน้า ในแบบฉบับของสื่อสาธารณะ เผยแพร่ไปสู่สื่ออื่น ๆ และสถาบันการศึกษา ซึ่งจะเป็นการมีส่วนร่วมยกระดับสื่อสารมวลชนของไทยให้มีมาตรฐาน และเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนมากขึ้น

เนื่องจากข่าวของไทยพีบีเอส ต้องทำหน้าที่เป็นหัวหอกที่สำคัญในการนำพาสังคมให้รู้เท่าทันความเป็นไปและความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งรอบตัวและรอบโลก เพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย คือ ความเป็นสังคมคุณภาพและคุณธรรม รวมทั้งการเป็นสถาบันสื่อสาธารณะ ดังนั้นการผลิตและนำเสนอข่าว จึงควรมีลักษณะเฉพาะที่ทำให้ข่าวของไทยพีบีเอส มีคุณลักษณะสนองประโยชน์ให้สังคมอย่างเต็มที่ สำนักข่าว สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จึงได้จัดทำคู่มือนี้ขึ้น เพื่อกำหนดวิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการทำงานของบุคลากรข่าวที่วิสาหกิจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการนำเสนอข่าว โดยหลักปฏิบัติในการทำข่าวนี้อาจใช้สำหรับเป็นแนวทางของการผลิตรายการข่าวที่ออกสู่หน้าจอ และเป็นหลักแห่งความประพฤติ ซึ่งจะเป็นวัฒนธรรมของคนทำข่าวไทยพีบีเอสต่อไป

เป้าหมายการทำข่าวของไทยพีบีเอส

1. เน้นการทำข่าวเชิงประเด็นและตอบคำถาม “อย่างไร” มากกว่าการรายงานว่า “ใคร ทำอะไร ที่ไหน” เช่น การทำข่าวเสวนา ต้องนำประเด็นที่มีคุณค่าน่าสนใจ มาขยายต่อ
2. เน้นการทำข่าวเชิงรุก เปิดประเด็นใหม่
3. มุ่งมั่นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่มุ่งสู่สังคมคุณภาพและคุณธรรม ซึ่งมีหลักคิดเรื่อง “ระดับคุณค่าของเนื้อหาสาระ” เพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาความเหมาะสมของมุมมองเนื้อหา และวิธีการนำเสนอข่าว โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังภาพประกอบที่ 2.7

ภาพประกอบที่ 2.7 แสดงระดับคุณค่าของเนื้อหาสาระ

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องมวลชนจะต้องตระหนักอยู่เสมอ ก็คือ งานข่าวเป็นงานที่มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง ตลอดจนมีการเกิดขึ้นของข้อมูลใหม่ๆ อยู่ตลอด ดังนั้นการไม่ยึดติดกับข้อมูลที่เคยรับรู้ และยอมรับในการเกิดขึ้นของข้อมูลใหม่ๆ จึงเป็นคุณสมบัติอันสำคัญของบุคลากรข่าวไทยพีบีเอส ซึ่งจะทำให้สามารถทำข่าวได้อย่างรอบด้าน เป็นธรรม และมีพลังในการขับเคลื่อนสังคมอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้

Thai PBS's Style Book ได้สรุป 10 ข้อที่ควรและไม่ควรในการทำข่าวแบบไทยพีบีเอสไว้ดังนี้

สิ่งที่ควรทำ

1. มุ่งนำเสนอข่าวและรายการที่เกี่ยวข้องกับข่าวอย่างสมดุล เป็นธรรม ปราศจากอคติ ด้วยพื้นที่และเวลาที่เหมาะสม
2. ตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องก่อนการนำเสนอข่าวทุกกรณี แม้จะเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องรายงานอย่างฉับไว

3. เคารพในสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เกี่ยวข้องที่ปรากฏและถูกกล่าวถึงในข่าวทุกฝ่าย

4. คำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิในการรับรู้ของสังคม โดยยึดหลักจริยธรรมอย่างเคร่งครัด

5. ให้ความสำคัญถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการนำเสนอข่าวนั้น ๆ มากกว่าการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของผู้ชมทั้งในสถานการณ์ปกติและช่วงวิกฤติ

6. เปิดพื้นที่ข่าวอย่างเท่าเทียมให้ความสำคัญกับผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงสื่อ

7. รายงานปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน ทำความจริงให้ปรากฏ ให้ข้อเท็จจริงรอบด้าน

8. ตระหนักถึงบทบาทในการช่วยผ่อนเพลา หรือหาทางออกของปัญหาหรือสถานการณ์วิกฤตด้วยการทำหน้าที่ เป็นกลไกส่วนหนึ่งของกระบวนการขับเคลื่อน

9. รักษาระยะห่างที่เหมาะสมในความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว

10. เน้นการนำเสนอข่าวที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อสังคม อย่างน่าสนใจโดยไม่ละเลยกับการนำเสนอข่าวสีส่นหรือสิ่งที่สาธารณชนสนใจใคร่รู้อย่างสร้างสรรค์

สิ่งที่ไม่ควรทำ

1. ไม่ใส่ความคิดเห็นของตนเองเข้าไปในข่าวหรือรายการที่เกี่ยวข้องกับข่าวทุกกรณี

2. ไม่ใช้ข่าวลือหรือข่าวที่ยังไม่มีการตรวจสอบที่มาในการนำเสนอข่าว และระมัดระวังไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของการโฆษณาชวนเชื่อหรือการประชาสัมพันธ์ ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ

3. ไม่เปิดเผยแหล่งข่าวผู้ให้ข้อมูล ในกรณีต้องปกปิดแหล่งข่าว แต่เมื่อมีเหตุจำเป็นต้องเปิดเผย เช่น กรณีเกิดคดีความจะเปิดเผยแหล่งข่าวได้ต่อเมื่อแหล่งข่าวยินยอมเท่านั้น

4. ไม่ล้าลอบบันทึกภาพ-เสียงแหล่งข่าว จะทำได้เฉพาะกรณีการทำผิดกฎหมาย พฤติกรรมฉ้อฉลที่มีผลกระทบต่อสาธารณะ และไม่ใช้เรื่องส่วนตัว ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติงานข่าวภาคสนามต้องหารหรือผู้บังคับบัญชาทุกครั้ง

5. ไม่สร้างเหตุการณ์เพื่อบันทึกภาพ หากจำเป็นต้องใช้วิธีนี้เล่าเรื่องต้องกำกับดูแลไม่ให้ผิดเพี้ยนหรือเกินเลยข้อเท็จจริง และต้องแจ้งด้วยตัวหนังสือหรือบอกในสคริปต์ว่าเป็นเหตุการณ์จำลอง

6. ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงในทุกกรณี หากมีข้อสงสัยแล้วไม่สามารถหาข้อยุติได้ในขณะนั้น ให้งดเว้นการนำเสนอข่าวขึ้นนั้น ๆ จนกว่าจะได้รับการยืนยันข้อเท็จจริง

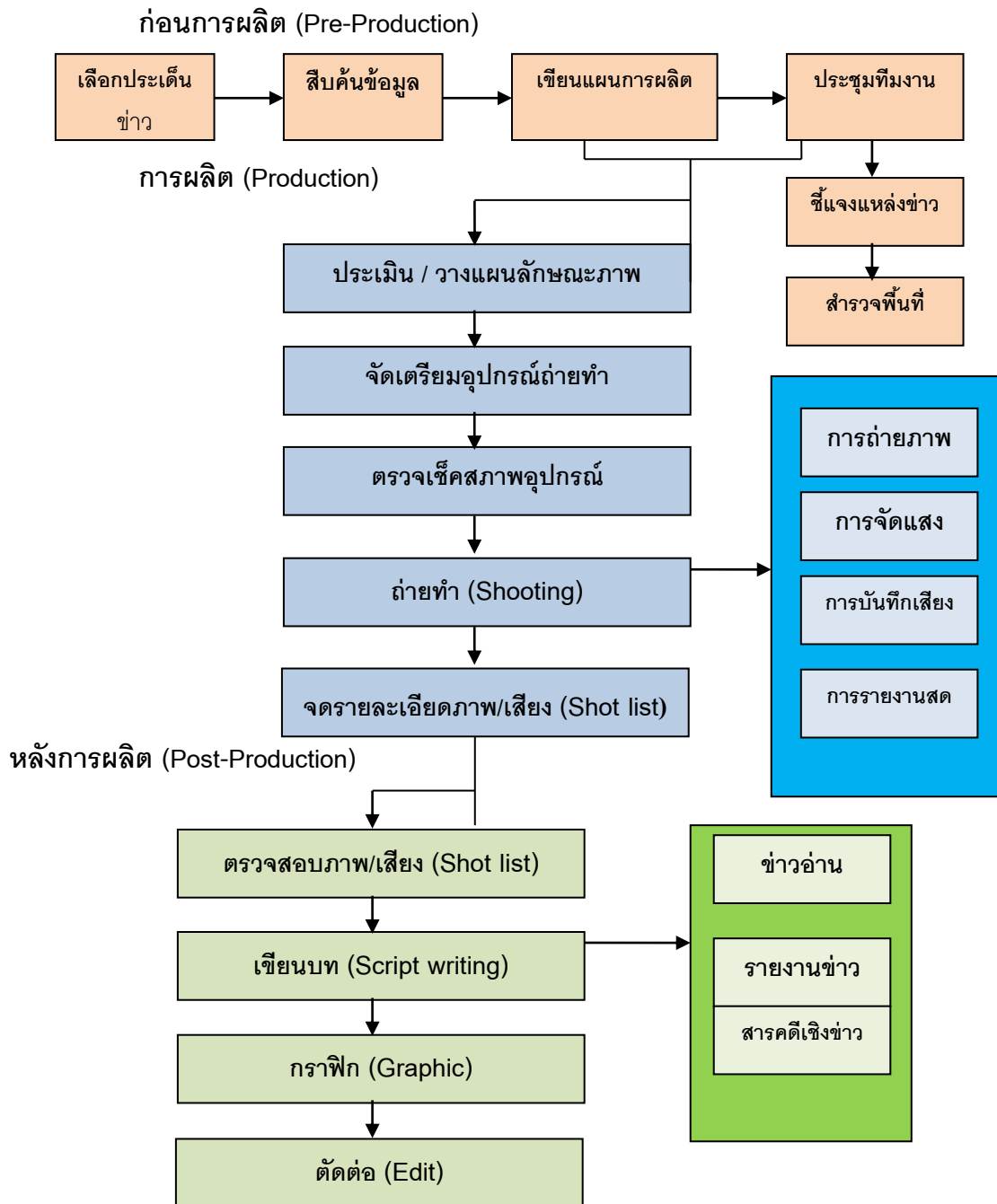
7. ไม่ใช้การจ้างวานให้ผู้ใดให้สัมภาษณ์ หรือกระทำการใด ๆ เพื่อการบันทึกภาพยกเว้นการจ่ายค่าตอบแทนร่วมรายการ หรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าที่พัก ค่าเดินทาง ค่าอาหาร โดยให้พิจารณาอย่างเหมาะสม

8. ผู้ปฏิบัติงานข่าวต้องระมัดระวังท่าทีต่อประเด็นปัญหาไม่แสดงความเห็นในสนามข่าว โดยเฉพาะข่าวที่ละเอียดอ่อนและเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง

9. ไม่เรียกร้อยผลประโยชน์หรือเรียกรับสิ่งตอบแทนใด ๆ ในการทำข่าวทุกกรณี หากมีของขวัญที่แหล่งข่าวมอบให้ในโอกาสสำคัญให้ปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมของ ส.ส.ท. อย่างเคร่งครัด

10. ไม่ตัดแต่ง ต่อเติม หรือเสริมเสียงและภาพที่ไม่ได้เกิดขึ้นในเหตุการณ์จริง เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ซึ่งเป็นการชี้นำความรู้สึกและอารมณ์ผู้ชม

นอกจากกรอบนโยบายที่นำมาสู่การกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าว Thai PBS's Style Book (สำนักข่าว, 2557, หน้า 9 - 15) ยังได้อธิบายแนวทางการผลิตข่าวไว้ว่า การผลิตข่าวเป็นกระบวนการทำงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การวางแผนก่อนการผลิต (Pre-Production) การผลิต (Production) และหลังการผลิต (Post-Production) โดยในแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการและวิธีการทำงานเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน ดังภาพประกอบที่ 2.8

ภาพประกอบที่ 2.8 แสดงกระบวนการผลิตข่าวของไทยพีบีเอส

และแม้การรายงานข่าวของไทยพีบีเอส จะใช้ภาษากึ่งทางการในการนำเสนอ แต่ก็ไม่ใช่ภาษาราชการ และไม่ใช้ภาษาพูดในวงสนทนา เนื่องจากไทยพีบีเอสยึดหลักการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องตามระเบียบแบบแผน ควบคู่กับการใช้คำและรูปประโยคที่ผู้ชมทั่วไปเข้าใจง่าย สำนักข่าวจึงได้กำหนดแนวทางการใช้ภาษาในการรายงานข่าวเอาไว้ (สำนักข่าว, 2557, หน้า 36 - 41)

โดยเน้นความกระชับ กระทัดรัด ไม่เยิ่นเย้อ ภายใต้ข้อจำกัดของความถูกต้อง และไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สำหรับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะกรณีสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำกรอบการนำเสนอข่าวการเมือง กรอบการนำเสนอข่าวภาวะวิกฤต และกรอบการนำเสนอข่าวนโยบายสาธารณะ รวมถึงกรอบการนำเสนอรายการวิเคราะห์ข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มาเป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของการนำเสนอรายการข่าวของไทยพีบีเอส

การนำเสนอข่าวการเมืองของไทยพีบีเอส มีหลักการนำเสนอ ดังนี้

- รอบด้าน โปร่งใส เป็นกลาง เป็นธรรม และสมดุล
- มุ่งปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยไม่ตกเป็นเครื่องมือ หรือถูกหลอกใช้เพื่อประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- ส่งเสริมและสร้างการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ระบบการเมือง และความรู้เรื่องกฎหมายของสาธารณชน

- ลดความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มมวลชนที่สนับสนุนกลุ่มการเมืองต่าง ๆ

การนำเสนอข่าวภาวะวิกฤต มีหลักการนำเสนอ ดังนี้ (สำนักข่าว, 2557, หน้า 79 - 86)

1. ตรวจสอบข้อมูลอย่างชัดเจนรอบด้านและรวดเร็ว ก่อนการรายงาน ระวังการใช้ถ้อยคำรายงานเหตุการณ์นั้น หากยังไม่ชัดเจนให้รายงานเฉพาะข้อมูลเหตุการณ์ บุคคล หรือสถานที่
2. ตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน รายชื่อ รวมไปถึงรายละเอียดของผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ได้รับผลกระทบ เช่น ผู้บาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต ผู้สูญหายจากเหตุการณ์ โดยควรตรวจสอบและได้รับการยืนยันจากแหล่งข้อมูลอ้างอิงอย่างชัดเจน
3. ระบุกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ให้ชัดเจน อย่าเหมารวม
4. ไม่ปล่อยเสียงผู้นำการชุมนุมในลักษณะปลุกเร้า โดยเฉพาะในกรณีให้ก่อความวุ่นวาย กระทำการผิดกฎหมาย หรือเป็นการปลุกเร้ามวลชน
5. สร้างสมดุลในการรายงานข่าวระหว่างคู่ขัดแย้ง
6. ระวังการใช้ภาพที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง โกรธแค้น
7. ในกรณีที่เป็นเหตุการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นยาวนาน ให้พยายามหาทางออกของเหตุการณ์นั้นจากแหล่งข่าวอื่น ๆ สืบค้นที่มา สาเหตุของภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การหาแนวทางแก้ไข

8. ให้ความร่วมมือกับรัฐบาล หรือผู้มีอำนาจในช่วงนั้น ให้เป็นไปเพื่อการทำหน้าที่ รายงานข่าวอย่างรอบด้าน โดยกองบรรณาธิการสามารถปฏิเสธคำสั่ง หรือการร้องขอหาก พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว เห็นว่าไม่เป็นไปเพื่อทำให้สถานการณ์ดีขึ้น แต่ยิ่งทำให้เลวร้ายลง หรือ ชัดกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี

9. ไม่ทำหน้าที่เจาะจอบ หรือสัมภาษณ์สดผู้ก่อความไม่สงบ ผู้ก่อการร้าย ไม่ว่าจะใน สถานการณ์ใด

10. ระวังการรายงานความเคลื่อนไหวของฝ่ายเจ้าหน้าที่ ต้องไม่เป็นการเปิดเผย ความลับของปฏิบัติการ แผนงานหรือสิ่งอื่นใดในการปฏิบัติเพื่อคลี่คลายสถานการณ์

11. หลีกเลี่ยงถ้อยคำหรือวาทกรรมที่คุ้งชัดแย้งกำหนดขึ้นมา

12. กรณีเหตุการณ์ชุมนุมประท้วง ไม่ควรรายงานจำนวนผู้เข้าร่วม เพราะอาจคลาดเคลื่อน สร้างความเข้าใจผิดและไม่พอใจต่อผู้ชุมนุม ซึ่งจะมีผลต่อความปลอดภัยของทีมข่าวใน สถานการณ์นั้น

13. ไม่ว่าจะสถานการณ์นั้นจะตึงเครียด ร้ายแรงเพียงใด ผู้รายงานข่าวต้องระมัดระวัง น้ำเสียง สีหน้าไม่ให้ตื่นเต้น หรือตระหนกไปกับสถานการณ์นั้น ๆ

นอกจากหลักการนำเสนอ ไทยพีบีเอสยังมีการกำหนดแนวทางการนำเสนอข่าวภาวะ วิกฤต โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านวิธีการทำงาน มีการระดมสรรพกำลัง (ความรู้ ประสบการณ์ บุคลากร และ ทรัพยากรต่าง ๆ) จากหลายโต๊ะข่าว รวมไปถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายในองค์กร เพื่อปฏิบัติงาน ร่วมกัน

2. ด้านเนื้อหา ต้องไม่รายงานข่าวลือ แต่นำข้อมูลนั้นมารายงานเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้ ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับประชาชน และสังคม หากจะใช้ภาพจากสื่อสังคม ออนไลน์ ต้องตรวจสอบและพิจารณาความน่าเชื่อถือจากที่มาของภาพก่อนเสนอ รวมถึงต้องบอก ที่มา เพื่อให้เครดิตกับเจ้าของภาพด้วย ที่สำคัญต้องระมัดระวังข้อมูลจากแหล่งข่าวต่าง ๆ โดยเฉพาะนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญที่อาจจะขัดแย้งกัน จนทำให้เกิดความสับสน

3. ด้านการนำเสนอ มีการรายงานสด มีภาพและเสียงจริงจากพื้นที่ ไม่เน้นความหวือหวา ไม่เร้าอารมณ์ ไม่ปรุงแต่ง ไม่เกินจริง รวมถึงมีการใช้กราฟิกประกอบการอธิบายแทนการใช้ภาพ จากเหตุการณ์จริง (กรณีที่เป็นเหตุการณ์ความรุนแรง)

การนำเสนอข่าวนโยบายสาธารณะ มีหลักการนำเสนอ ดังนี้ (สำนักข่าว, 2557, หน้า 93 - 97)

- ตระหนักและยอมรับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับอย่างแท้จริง
- เชื่อมโยงเครือข่ายจากภาคส่วนต่าง ๆ ไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนทางสังคม
- ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนสังคม เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายสาธารณะ

- จุดประกายและสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการขยายผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
- สร้างผู้สื่อข่าวที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นเฉพาะเรื่อง ผ่านการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองจากประเด็นที่ทำ

สำหรับแนวทางนำเสนอข่าวนโยบายสาธารณะของไทยพีบีเอส มีดังนี้

- เน้นการนำเสนอประเด็นเนื้อหาที่กำหนดวาระข่าวสาร (agenda setting) โดยผู้สื่อข่าว
- เปิดพื้นที่ให้กับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ได้มีโอกาสสื่อสารกับสังคม
- สะท้อนปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เพื่ออธิบายให้สังคมรับรู้ เข้าใจ และยอมรับจากมุมมองของคนใน ซึ่งอาจมีความแตกต่างไปจากมุมมองของคนนอก

- เปิดประเด็น แสดงความคิดเห็น หาทางเลือก ร่วมกันกำหนดและเสนอนโยบาย
- แลกเปลี่ยนเรียนรู้บทเรียนในการขับเคลื่อน และผลักดันการแก้ไขปัญหาสู่การทำงานเชิงนโยบาย

- นำเสนอประเด็นที่ไม่ได้อยู่ในกระแสความสนใจ หรือประเด็นที่มีความยากและซับซ้อน เพื่อให้สังคมรับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญ ด้วยการอธิบายข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน ให้ข้อมูลทั้งเชิงกว้างและลึก ทุกแง่มุม วิเคราะห์และเชื่อมโยงให้เห็นองค์ประกอบทุกส่วนของปัญหาที่นำเสนอ โดยมีตัวอย่างประกอบที่เป็นรูปธรรม

- นำเสนอด้วยข้อเท็จจริงบนหลักฐานข้อมูลที่ผ่านการสืบค้นอย่างรอบด้าน ถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน น่าเชื่อถือ จากมุมมองของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่นำเสนอ อย่างเป็นธรรม สมดุล โดยไม่โอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

- นำเสนอโดยยกระดับจากการรายงานเหตุการณ์ หรือข้อเท็จจริงของปัญหาที่เกิดขึ้น ไปสู่การนำเสนอให้เห็นมุมมอง และผลกระทบต่อประเด็นที่นำเสนออย่างรอบด้าน และให้เห็นทางเลือกหรือทางออกในการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม

การนำเสนอรายการข่าวของไทยพีบีเอส ยังรวมไปถึงรายการวิเคราะห์ข่าว ซึ่งหมายถึง รายการข่าวที่มีกรอบการนำเสนอประเด็นเนื้อหาที่ครอบคลุมประเด็น ดังนี้

- ตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชัน กลไกการดำเนินงานของภาครัฐในทุกระดับ รวมไปถึง การกระจายและใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม

- อธิบายปรากฏการณ์ที่สังคมให้ความสนใจ และต้องการคำตอบ ครอบคลุมทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ

- สะท้อนคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคน หรือกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ที่ได้รับ ผลกระทบจากปัญหาเชิงระบบ หรือโครงสร้างทางสังคม

- เป็นช่องทางเปิดรับเรื่องร้องเรียนจากกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบ ถูกกระทำ ตกเป็นเหยื่อ หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม ถูกเอารัดเอาเปรียบจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และช่วยเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงสู่การหาทางออกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

สำหรับหลักการนำเสนอรายการวิเคราะห์ข่าวของไทยพีบีเอส มีดังนี้ (สำนักข่าว, 2557, หน้า 115 - 119)

- ปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณะ และพิทักษ์สิทธิประชาชนทั่วไป

- ส่งเสริมคุณค่า และเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

- ถูกต้อง รอบด้าน และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

- ให้ข้อมูลและความรู้ เพื่อสร้างความตระหนักและรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน

- จุดกระแส สร้างการมีส่วนร่วม และผลักดันให้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

- เปิดพื้นที่ให้กับผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทุกกลุ่มในสังคม เช่น คนด้อยโอกาส กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีโอกาสเข้าถึงสื่อสาธารณะ

- เน้นการเปิดประเด็นใหม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม และเป็นปมปัญหาที่มีบริบทเกี่ยวข้องมากมาย

- นำเสนอโดยการวิเคราะห์ อธิบาย ขยายความปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแบบเจาะลึก เชิงสืบสวนสอบสวน เพื่อให้เห็นรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาที่ไปของปมปัญหาและบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง รอบด้าน เพื่อให้สังคมเกิดความตระหนัก รับรู้ เข้าใจ และร่วมกันหาทาง ป้องกันหรือแก้ไข

- นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง รอบด้าน และเป็นธรรม โดยเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กับประเด็นที่นำเสนอได้มีโอกาสชี้แจง โดยไม่ตัดสินชี้ถูกชี้ผิด

- ใช้เทคนิคการนำเสนอ และวิธีการเล่าเรื่องที่น่าติดตาม
 - ใช้เทคนิคภาพและกราฟิก เพื่อขับเคลื่อนเนื้อหาที่หนักแน่นและจริงจัง
 - เน้นการนำเสนอด้วยภาพที่สื่อความหมาย ทุกภาพที่ใช้ต้องเล่าเรื่องได้ด้วยตัวเอง และมีผลกระทบต่อความสนใจของผู้ชม
 - นำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงแบบ Reality มีตัวละคร ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือเป็นเจ้าของปัญหาเป็นตัวเดินเรื่อง เพื่อถ่ายทอด และสะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้น
 - นำเสนอภาพเหตุการณ์จริง ไม่ใช่วิธีการจัดฉาก หรือสร้างสถานการณ์จำลอง หากในบริบทของเนื้อหาจำเป็นต้องย้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปแล้ว จะใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องแทนการสร้างสถานการณ์จำลอง
 - ใช้ภาพที่ถ่ายขึ้นใหม่จากเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้น ไม่ใช่ภาพจากแฟ้มภาพ ยกเว้นเมื่อมีความหมายต่อเรื่องราวที่นำเสนอ เช่น ต้องการให้ข้อมูลพื้นฐาน โดยย้อนเหตุการณ์กลับไปเมื่อหลายปีที่ผ่านมา เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่าดีดเป็นอย่างไร และปัจจุบันเป็นอย่างไร
 - เกาะติดสถานการณ์ของประเด็นที่นำเสนออย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น
 - นำเสนอเรื่องราวของคน หรือกลุ่มคนที่เป็นแรงบันดาลใจให้กับคนอื่น ๆ ในสังคม
- นอกจากแนวทางการนำเสนอยังมีการกำหนดคุณสมบัติ และหน้าที่ของผู้ดำเนินรายการวิเคราะห์ข่าว ไว้ว่า ต้องเป็นผู้รู้จริง เข้าถึงข้อมูล เข้าใจประเด็นที่นำเสนอ ไม่ทำหน้าที่เพียงแค่อ่านบอกล่าเรื่องราวโดยการอ่านข่าว ลงเสียงบรรยาย หรือเปิดหน้ารายการเท่านั้น แต่ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน ซึ่งไม่ต่างจากคุณสมบัติหรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกาศและผู้สื่อข่าวภาคสนาม ตาม Thai PBS's Style Book (สำนักข่าว, 2557, หน้า 120 - 125)

ตลอดระยะเวลา 10 ปี ของการดำเนินงานออกอากาศ ไทยพีบีเอสมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินงานหลายด้าน อาทิ ด้านรูปแบบข่าวและรายการ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ และด้านบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำหน้าที่ในบทบาทสื่อสาธารณะสื่อแรกของประเทศไทย ตามที่สังคมคาดหวัง โดยเฉพาะในยามที่เกิดวิกฤต เช่น ในปี พ.ศ.2551 สังคมไทยเต็มไปด้วยความขัดแย้งทางการเมือง ในฐานะสื่อสาธารณะ ไทยพีบีเอสพยายามทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเที่ยงตรงและเป็นธรรม แต่ยังมีคนบางกลุ่มมองสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในแง่ลบ เนื่องจากเกิดข้อสงสัยและเคลือบแคลงในบทบาทหน้าที่ คาดหวังให้ไทยพีบีเอสเป็นทางเลือกที่แตกต่างจากสื่อเชิงพาณิชย์ ทั้งด้านเนื้อหา

และรูปแบบ จึงมีการกำหนดสัดส่วนของรายการ ประกอบด้วย กลุ่มรายการสารประโยชน์ รายการสารระบับเหิง และข่าวสาร

นอกจากรูปแบบและเนื้อหาของกรนำเสนอเพื่อเข้าถึงผู้ชมเป้าหมาย บุคลากรสำคัญขององค์กรสื่อสารมวลชน ผู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงและสื่อสารโดยตรงระหว่างสถานีโทรทัศน์กับผู้ชม ผู้ฟัง คือ ผู้ประกาศข่าว ผู้ดำเนินรายการและผู้สื่อข่าว ซึ่งมีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ชม ดังนั้น เพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ปฏิบัติงานหน้าจอของแต่ละสถานีจึงต้องมีความพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว อันแสดงถึงอัตลักษณ์ (Identity) ของสถานีโทรทัศน์ ผ่านทางบุคลิกภาพ ลีลา การใช้ภาษา และรูปลักษณ์

ในปี พ.ศ.2552 รายการข่าวของไทยพีบีเอสให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย มากกว่าการรายงานความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรอบด้านและเป็นธรรม ยังมีการเปิดโปงการทุจริตในระดับต่าง ๆ และส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการผลักดันประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์สาธารณะ

กระทั่งในปี พ.ศ.2553 เกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ถือเป็นบททดสอบครั้งใหญ่ของการทำหน้าที่สื่อสารสาธารณะ ไทยพีบีเอสวางกำลังผู้ปฏิบัติงานจับตามจุดต่าง ๆ เพื่อรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน ควบคู่กับการเปิดพื้นที่ให้ความคิดเห็นของทุกฝ่ายอย่างเป็นทางการและสมดุล เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็น ตลอดจนทางออกที่หลากหลาย แม้สถานการณ์ดังกล่าวสื่อถูกคุกคามและขาดความปลอดภัย หากไทยพีบีเอสยังคงวางเป้าหมายยืนหยัดอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากการปฏิเสธคำสั่งของศูนย์อำนวยการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉิน (ศ.อ.จ.) ที่สั่งให้สถานีโทรทัศน์ทุกช่องงดรายการปกติ และให้ออกอากาศรายการที่ ศ.อ.จ. กำหนด เพื่อเกาะติดสถานการณ์ เนื่องจากไทยพีบีเอสเห็นว่า คำสั่งดังกล่าวขัดต่อหลักการเสรีภาพของสื่อ

ขณะที่การนำเสนอข่าวช่วงเดือนพฤศจิกายน 2556 - กุมภาพันธ์ 2557 สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสได้ติดตามและรายงานสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองผ่านช่วงข่าวต่าง ๆ ทั้งข่าวหลักและข่าวเบรค รวมถึงมีการหยิบยกประเด็นสำคัญมารายงาน ผ่านรายการที่มีกำหนดเวลาออกอากาศชัดเจน และรายการพิเศษตลอดช่วงเหตุการณ์ กระทั่งวันที่ 1 ธันวาคม 2556 เวลา 10.45 น. ขบวนผู้ชุมนุมจากศูนย์ราชการ นำโดย นายสกลสิทธิ์ ภัททิยะกุล และนายเชน เทือกสุบรรณ ได้เคลื่อนขบวนมายังสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เพื่อเจรจาขอควบคุมการออกอากาศ และนำสัญญาณการถ่ายทอดสดการชุมนุมของ กปปส.จากสถานีโทรทัศน์บลูสกายมาออกอากาศ แม้ผู้บริหารสถานีขณะนั้น นำโดยนายวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ รองผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไทย

พีบีเอส ได้ทำการเจรจากับแกนนำ ยอมออกข่าวแถลงการณ์ แต่ก็ขอยืนยันหลักการนำเสนอข่าวอย่างรอบด้านสมดุล และยึดหลักแห่งความเป็นอิสระของสื่อสาธารณะเป็นสำคัญ จนเมื่อเข้ารายการทางออกประเทศไทย ช่วงเวลาประมาณ 23.30 น. ขณะที่ไทยพีบีเอสออกอากาศแถลงการณ์ของศอ.รต. กลุ่มผู้ชุมนุมบางส่วนภายในสถานีได้แสดงท่าที่ไม่พอใจ ผู้บริหารจึงสั่งให้กลับมาออกอากาศการถ่ายทอดสดการชุมนุมของ กปปส.อีกครั้ง เพื่อความปลอดภัยของผู้ปฏิบัติงานภายในสถานี เหตุการณ์ดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความเคลือบแคลงถึงความชัดเจนในบทบาทความเป็นสื่อสาธารณะ

สำหรับรูปแบบการนำเสนอรายการข่าว ไทยพีบีเอสมักเน้นรายงานสถานการณ์การชุมนุมในรูปแบบการรายงานสดจากผู้สื่อข่าวภาคสนาม และวิเคราะห์มุมมองที่หลากหลายรอบด้านจากทุกฝ่าย เช่น นักวิชาการ เครือข่ายภาคประชาชน ผู้ชุมนุม คู่ขัดแย้งกลุ่มต่าง ๆ มุ่งหาแนวทางในการลดความขัดแย้ง หรือทางออกของปัญหาตามบทบาทของสื่อสาธารณะ โดยให้แต่ละฝ่ายได้แสดงทัศนะและความคิดเห็น มากกว่าการตั้งคำถามเพื่อรายงานเหตุการณ์ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตลอดช่วงเวลาของความขัดแย้งทางการเมือง ไทยพีบีเอสพยายามทำหน้าที่รายงานประเด็นข่าวสารอย่างรอบด้าน ขณะเดียวกันก็ให้ความร่วมมือในการถ่ายทอดการออกรายการจากสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกเมื่อได้รับการประสานทุกครั้ง จนกระทั่งการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนต้องเผชิญกับข้อจำกัดอีกครั้ง เมื่อพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ทำการยึดอำนาจการปกครองและควบคุมการออกอากาศของสื่อโทรทัศน์ โดยประกาศงดถ่ายทอดรายการประจำสถานี และให้ถ่ายทอดกระจายเสียงจากสถานีวิทยุกระจายเสียงของกองทัพบก ไทยพีบีเอสจึงไม่สามารถออกอากาศทางสื่อโทรทัศน์ได้ มีเพียงการรายงานข่าวสถานการณ์ทางออนไลน์ ผ่านเว็บไซต์ เฟสบุ๊ก และทวิตเตอร์ นำไปสู่การประชุมของกองบรรณาธิการข่าวลงความเห็นร่วมกันถึงการหน้าที่นำเสนอข่าวสารผ่านช่องทางออนไลน์ของยูทูบ ในรายการผ่าวิกฤตการเมืองไทย โดยมีเนื้อหาเป็นการรายงานสถานการณ์ย้อนหลังก่อนการทำรัฐประหาร และรายงานจากผู้สื่อข่าวภาคสนามตามจุดต่าง ๆ รวมถึงมีการสัมภาษณ์สดนักวิชาการนายโคทม อารียา นักสันติวิธี ในช่วงท้ายรายการ ยิ่งทำให้เกิดกระแสจากผู้ชม ขณะนั้นเจ้าหน้าที่ทหารภายในสถานีได้รับคำสั่งเด็ดขาดจากผู้บังคับบัญชาให้ไทยพีบีเอสยุติการออกอากาศทันที ทีมงานจึงต้องยุติการออกอากาศหลังจากออกอากาศสดทางออนไลน์ได้ 2 ชั่วโมง 6 นาที

นอกจากการศึกษากรอบแนวคิดที่นำมาสู่การกำหนดเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอข่าว รวมถึงกรอบการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรข่าวแล้ว ความคิดเห็นจากสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการที่

ได้จากการติดตามผลสำรวจและข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนำเสนอของผู้ประกาศข่าว ในรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ.2555 (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ แห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.), 2556 หน้า 87) ยังระบุว่า ผู้ประกาศข่าวใช้ภาษาที่น่าสนใจ เสียงดังฟังชัด แต่กลับไม่มีการกล่าวถึงบุคลิก หรือความแตกต่างของผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

จากแนวคิดของสื่อสาธารณะที่สอดคล้องกับการก่อตั้งและการจัดทำทีวีสาธารณะ ในประเทศไทย อันเป็นนโยบายของการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส รวมถึงข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นกรอบในการศึกษา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของการ นำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ดังกล่าว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

แม้ที่ผ่านมาสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจะมีการศึกษา และสร้างภาพลักษณ์ให้กับสถานี ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ แต่หากกล่าวถึงการดำเนินการเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์ให้เป็นที่รู้จัก มากขึ้นนั้น ทางไทยพีบีเอสได้มีการจัดโครงการเสริมสร้างอัตลักษณ์ไปบ้างแล้ว แต่ทั้งนี้ในส่วน ของการนำเสนอข่าวและการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรข่าว ภายใต้กฎอัยการศึกและการทำรัฐประหาร ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ยังสงสัยว่าอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอสที่มีอยู่ สามารถ นำมาใช้ในสถานการณ์ดังกล่าวได้หรือไม่ การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงหยิบเอาแนวคิดที่เกี่ยวกับ อัตลักษณ์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อหาอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์ของการนำเสนอข่าว ภายใต้ กฎอัยการศึกและการทำรัฐประหาร

อัตลักษณ์ (Identity) คือ การกำหนดเอกลักษณ์ ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งนิยามตัวเอง หรือเอกลักษณ์ของตัวเอง โดยยึดถือบุคคล หรือสิ่งอื่นนอกเหนือจากตัวเอง เป็นหลัก

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายคำว่า อัตลักษณ์ ว่า ประกอบด้วยคำว่า อัต (อัต-ตะ) หมายถึง ตน หรือตัวเอง และลักษณะ หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว คำว่า อัตลักษณ์ จึงหมายถึง ลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่รู้จักหรือจำได้ เช่นเดียวกับ องค์การแต่ละ องค์การที่อาจมีอัตลักษณ์องค์กรต่างกัน เช่น ไทยพีบีเอสมีอัตลักษณ์ทางด้านโลโก้หรือตรา สัญลักษณ์ที่โดดเด่น ใครเห็นก็จำได้ เป็นต้น

นันทนา น้าฝน (2536, หน้า 36 อ้างถึงใน เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2550, หน้า 34) กล่าวว่า อัตลักษณ์ของบุคคล เป็นลักษณะหนึ่งในตัวบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้นมีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้อื่น โดยเป็นคุณลักษณะประการหนึ่งในตัวบุคคล ซึ่งในทางสังคมวิทยาถือว่า

เมื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการกระทำทางสังคมระหว่างกัน ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ซึ่งขึ้นอยู่กับสมมติฐานหรือโครงสร้างทางสังคมนั้น ๆ

ในตำราหลายเล่มให้ความหมายคำว่า “อัตลักษณ์” ไว้ว่า เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ลักษณะเฉพาะของบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่มีทั่วไป คือ เป็นลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่น ๆ

หากมองเพียงแค่ว่ารูปศัพท์ อัตลักษณ์ เหมาะจะนำมาใช้หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่า ต่างจากคำว่า “เอกลักษณ์” ซึ่งตามพจนานุกรมหมายถึง ลักษณะหนึ่งเดียว (ของหลาย ๆ สิ่ง) หรือลักษณะที่ของหลาย ๆ สิ่งมีร่วมกัน (ทิดกร สอนภาษา, 2552)

ขณะที่อัตลักษณ์ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษ-ไทย คำว่า Identity หรือ เอกลักษณ์ คือ สิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือสิ่งหนึ่ง เป็นคุณสมบัติเฉพาะของคนหรือสิ่งนั้น ที่ทำให้มีความโดดเด่นแตกต่างจากสิ่งอื่น

อัตลักษณ์ ยังเป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่เกิดขึ้นภายในตน จากพัฒนาการตามช่วงวัย ซึ่งขึ้นอยู่กับ การปรับตัวตามบทบาท หน้าที่ ความเชื่อ และค่านิยมส่วนบุคคล ดังที่ สายฝน ธรรมดุง (2536, หน้า 16) กล่าวว่า อัตลักษณ์จะเปลี่ยนแปลงไปตามแรงขับ ความสามารถ ความเชื่อ และการปรับตัวของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรเพ็ญ ทศนัยสกุลชัย (2548, หน้า 10) ที่ว่า อัตลักษณ์ คือ ผลรวมของการรับรู้ตัวตนเป็นอย่างไร มีบทบาททางสังคมอย่างไร และอัตลักษณ์เกิดจากการพัฒนาทางด้านร่างกาย เพศ สังคม อาชีพ จริยธรรม อุดมคติ และบุคลิกภาพ ดังนั้น บุคคลที่มีความสำเร็จในการพัฒนาอัตลักษณ์จะมีการยอมรับตนเองสูง

อัตลักษณ์เป็นมโนทัศน์ที่คาบเกี่ยวสัมพันธ์กับวิชาหลายแขนงทางด้านสังคมศาสตร์ ทั้ง สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา โดยอัตลักษณ์จะเป็นบริบทที่เชื่อมต่อระหว่างความเป็นปัจเจกกับสังคม (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546, หน้า 1 - 5)

นอกจากนั้น Richard Jenkins (1996, pp. 3-4 อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2547, หน้า 33) ยังชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวของมันเอง หรือ เกิดขึ้นมาพร้อมคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น และมีลักษณะความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ

Berger and Luckmann (1967, p. 173 อ้างถึงใน ประสิทธิ์ ลีปรีชา 2547, หน้า 33) ที่ให้ความหมายว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม เมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบได้ โดยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก ซึ่ง

จะหมายความว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความเข้าใจ และการรับรู้ที่เราเป็นใคร และคนอื่นเป็นใคร โดยเป็นการสร้างขึ้น และดำรงอยู่ว่า เรารับรู้เกี่ยวกับตัวเราเองอย่างไร และคนอื่นรับรู้เราอย่างไร

เนื่องจากอัตลักษณ์ คือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น โดยโครงสร้างทางสังคมมีส่วนกำหนดอัตลักษณ์นั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเฉพาะอัตลักษณ์ขององค์กร ที่อาจนำไปสู่การกำหนดอัตลักษณ์การนำเสนอรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

อัตลักษณ์องค์กร (Corporate Identity) คือ การแสดงออกให้เห็นถึงภาพลักษณ์ (Image) ที่ปรากฏต่อสายตาผู้อื่น พร้อม ๆ กับแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ขององค์กรนั้น ซึ่งหมายถึง การสื่อสารภาพลักษณ์ขององค์กรอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพื่อสร้างความ เป็นอัตลักษณ์ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งสร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดแก่องค์กร บุคลากร ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องขององค์กร จึงเห็นได้ว่า อัตลักษณ์องค์กรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กร โดยเฉพาะในโลกที่มีการแข่งขันกันอย่างมากในปัจจุบัน (สุมิตรา ศรีวิบูลย์, 2547, อ้างถึงใน สุจรรยา โชติชวง, 2555, หน้า 16)

ลักษณะสำคัญของอัตลักษณ์ ยังเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ จะทำโดยผ่านระบบสัญลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น การสร้างอัตลักษณ์ผ่านโลโก้หรือตราขององค์กร ดังที่ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสได้กำหนดอัตลักษณ์ขององค์กร คือ การเป็น “สถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย”

การดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่ยังขาดเอกลักษณ์ที่โดดเด่น จดจำได้ และเชื่อมโยงสู่ความน่าเชื่อถือ เชื่อมั่นของสาธารณะ ดังนั้น สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จึงได้จัดทำโครงการเสริมสร้างอัตลักษณ์องค์กรขึ้น (Branding) โดยเริ่มใช้ตั้งแต่ทำการย้ายที่ทำการใหม่เมื่อเดือนเมษายน 2554 ซึ่งเป็นการดำเนินการขั้นต้น (ระยะที่ 1) ในส่วนของกิจการโทรทัศน์ ก่อนเชื่อมโยงสู่การเสริมสร้างอัตลักษณ์องค์กรต่อไป

จากโครงการเสริมสร้างอัตลักษณ์องค์กรสามารถสรุปได้ ดังนี้ (สถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ, 2554)

องค์ประกอบอัตลักษณ์ ประกอบด้วย

1. การใช้ชื่อเรียก Thai PBS จากเดิมกิจการโทรทัศน์ขององค์กร มีชื่อเรียกหลากหลาย ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาความสับสน และเพื่อให้เป็นเอกภาพ คณะกรรมการนโยบายจึงมีมติเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2554 ให้ใช้ชื่อเรียกกิจการโทรทัศน์ขององค์กรเพียงชื่อเดียว คือ Thai PBS โดยเห็นว่าชื่อดังกล่าวมีความเหมาะสมในการขยายการดำเนินงานสู่ระดับภูมิภาค และระดับสากล โดยเฉพาะในอนาคตอันใกล้ซึ่ง ASEAN จะรวมเป็นประชาคมเดียวในปี 2558

นอกจากนั้น คำเต็มของชื่อ Thai PBS ยังมีความหมายที่สื่อถึงความเป็นสื่อสาธารณะ และเป็นชื่อเดียวกับชื่อองค์การ ที่สามารถให้นานาประเทศเข้าใจได้ (Thai Public Broadcasting Service) ซึ่งจะทำให้สามารถเชื่อมโยงถึงการเสริมสร้างอัตลักษณ์โครงการได้สะดวก

2. การปรับตราสัญลักษณ์ Thai PBS เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อเรียก Thai PBS จึงได้มีการปรับตราสัญลักษณ์ใหม่ให้ มีความเป็นเอกลักษณ์เพื่อใช้งานในลักษณะต่าง ๆ โดยยังคงใช้รูปนกสีส้ม แต่เปลี่ยนตัวอักษรได้รูปเป็น Thai PBS ดังรูป

ภาพประกอบที่ 2.9 แสดงตราสัญลักษณ์ Thai PBS

ตราสัญลักษณ์ใหม่ของ Thai PBS สามารถสื่อความหมายได้ ดังนี้

รูปนก หมายถึง

- เสรีภาพที่ปราศจากการครอบงำ
- การบินขึ้นสู่ที่สูง ซึ่งหมายถึงมาตรฐานการดำเนินงาน
- ความมีชีวิต ซึ่งหมายถึงประชาชนในสังคม
- เครื่องหมายเชื่อมโยงระหว่างองค์การกับประชาชน

สีส้ม หมายถึง

- อรุณรุ่งแห่งความหวัง
- ความรุ่งโรจน์ และความสุขของประชาชน

Thai PBS หมายถึง ชื่อองค์การ (Thai Public Broadcasting Service) ซึ่งใช้เป็นชื่อของสถานี

3. การใช้คำขยายส่งเสริมอัตลักษณ์ (Tag Line) เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของ Thai PBS จึงกำหนดให้ใช้คำขยายอัตลักษณ์ โดยใช้คำว่า “Thai PBS ที่วีที่คุณวางใจ” ขณะที่ภายในองค์กรเองก็มีการใช้คำขยายเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันว่า “I am Thai PBS”

ด้าน ฝ่ายกราฟิก สำนักโทรทัศน์ ได้จัดทำกราฟิกหน้าจอให้ มีความทันสมัย โดดเด่น และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่เสมอ เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์และเพื่อใช้งานในการส่งเสริมรายการต่าง ๆ เช่น Station ID, Listing, Programme Promotion, Graphic Templates for News Presentation ฯลฯ เป็นต้น

นอกจากให้ความหมายของอัตลักษณ์ ยังมีการพูดถึงภาวะความล้มเหลวของการสร้างอัตลักษณ์ ที่เรียกว่า วิกฤตของอัตลักษณ์ (Identity Crisis) ซึ่งคือ การที่ค้นหาตนเองไม่พบ ไม่รู้แน่ชัดว่าตัวตนของตัวเองคืออะไร ไม่มั่นใจในความสามารถของตน และไม่รู้จักวางตนในความสัมพันธ์กับผู้อื่น การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งวิเคราะห์ให้เห็นความหมาย และความสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ขององค์กร คือ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย ที่จะนำไปสู่การกำหนดอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัด ภายใต้กฎอัยการศึกและการทำรัฐประหาร

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐประหาร

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะกรณี การนำเสนอข่าวภายใต้กฎอัยการศึกและการทำรัฐประหาร ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับรัฐประหารมาร่วมวิเคราะห์และอ้างอิง เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาอัตลักษณ์การนำเสนอข่าว ภายใต้กฎอัยการศึกและการทำรัฐประหาร ทั้งการให้ความหมาย การลงรายละเอียดของเหตุการณ์ ไปจนถึงประกาศที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของสื่อสาธารณะ

คำว่า รัฐประหาร เป็นคำจากภาษาฝรั่งเศส ที่ภาษาอังกฤษนำมาใช้ทับศัพท์ หมายถึง การใช้กำลังยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หรือการเข้ายึดนโยบายของรัฐโดยกำลังจากกลุ่มผู้มีอำนาจ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงผู้นำของสถาบันการปกครอง อาจเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่เกิดขึ้น (สมหมาย วิชาวรณ, 2543, อ้างถึงใน พันเอก สุรพัฒน์ นาลอง, 2554, หน้า 10)

ส่วนในอีกความหมายระบุว่า การก่อรัฐประหาร ไม่ใช่การล้มล้างระบอบการปกครองหรือรัฐเสมอไป และไม่จำเป็นต้องมีการใช้ความรุนแรงหรือนองเลือด แต่อาจเป็นเพียงการใช้กำลัง

บังคับให้พ้นจากตำแหน่ง ก่อนประกาศรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือให้มีการเลือกตั้งใหม่ทันที (พันเอก สุรพัฒน์ นาลอง, 2554, หน้า 10)

ซึ่งต่างจาก คำว่า ปฏิวัติ ที่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงจากระบบเดิม เป็นการยกเลิกระบบเดิมเพื่อใช้ระบบใหม่ หรือ รื้อโครงสร้างเดิม ซึ่งในความหมายที่เกี่ยวกับระบบการเมืองระบุว่า การปฏิวัติ คือ การยึดอำนาจจากผู้ปกครองเดิม แล้วทำการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เช่น ที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการปฏิวัติสยามเพียงครั้งเดียว คือ การเปลี่ยนจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ในพ.ศ.2475 (สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, 2550, อ้างถึงใน พันเอก สุรพัฒน์ นาลอง, 2554, หน้า 9)

ส่วนคำว่า ยึดอำนาจ มักใช้ควบคู่กับคำว่า รัฐประหาร เพื่อแสดงถึงความสำคัญหรือความจำเป็นของการทำรัฐประหาร ดังนั้น รัฐประหาร หรือ การยึดอำนาจ ก็คือการกระทำโดยมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงตัวผู้บริหารประเทศ ซึ่งอาจกระทำโดยกลุ่มบุคคลที่ไม่ใช่ทหารก็ได้

นอกจากความหมายของรัฐประหาร และการยึดอำนาจ การศึกษาครั้งนี้ยังครอบคลุมถึงความหมายของคำว่า กฎอัยการศึก ซึ่งหมายถึง กฎหมายที่ได้ตราขึ้นเมื่อมีเหตุจำเป็น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง ซึ่งมักกำหนดเป็นการชั่วคราว โดยกฎอัยการศึกของไทยจะมีศักดิ์เทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ เป็นกฎอัยการศึกที่ตราขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.2450 เรียกว่า กฎอัยการศึก ร.ศ. 126 ซึ่งภายหลังได้มีการยกเลิกและตราขึ้นใหม่เป็น กฎอัยการศึก พ.ศ.2457 (วิชุดา ตังต้อย, 2551, หน้า 5)

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 มีสาระสำคัญทั้งสิ้น 17 มาตรา ซึ่งจากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติกฎอัยการศึกที่ถูกประกาศใช้โดยกองอำนาจการรักษาความเรียบร้อย (กอ.รส.) เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคมที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่หลักของไทยพีบีเอสและสื่ออื่น ๆ คือ มาตรา 9 และ มาตรา 11 ดังนี้

มาตรา 9 : การตรวจค้นนั้น ให้มีอำนาจที่จะตรวจค้นได้ไม่ว่าที่ตัวบุคคล ในยานพาหนะ เเคะสถาน สิ่งปลูกสร้าง หรือที่ใด ๆ และไม่ว่าเวลาใด ๆ ทั้งสิ้น โดยรวมไปถึงการตรวจสื่อ ข่าวดารจดหมาย โทรเลข หีบ ห่อ หรือสิ่งอื่นใดที่ส่ง หรือมีไปมาถึงกันในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา 11 : การห้ามนั้น ให้มีอำนาจที่จะห้ามได้ เช่น ห้ามออก จำหน่าย จ่ายหรือแจก ซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพ บท คำประพันธ์ รั้วหรือส่งซึ่งวิทยุ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ รวมถึงห้ามบุคคลกระทำการหรือมีซึ่งกิจการหรือสิ่งอื่นใดได้ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้กำหนดไว้ว่า ควรต้องห้ามในเวลาที่ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก

นอกจากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก ที่ถูกบังคับใช้ในสถานการณ์ดังกล่าว กองอำนวยการรักษาความเรียบร้อย (กอ.รส.) ยังได้ออกประกาศและคำสั่งอีกหลายฉบับที่แสดงถึงการปฏิบัติหน้าที่สื่อของไทยพีบีเอส ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพ ซึ่งได้แก่

คำสั่ง กอ.รส.ฉบับที่ 1/2557 วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การถ่ายทอดออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสถานีวิทยุชุมชน โดยให้สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์ดาวเทียมและเคเบิล ทั้งที่เป็นของราชการและเอกชน งดรายการประจำของสถานีและให้ถ่ายทอด ออกรายการจากสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกเมื่อได้รับการประสาน

คำสั่ง กอ.รส.ฉบับที่ 3/2557 วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ห้ามการเสนอข่าว แจกจ่ายจำหน่ายสิ่งพิมพ์ ที่ส่งผลกระทบต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ โดยห้ามนำเสนอข่าวสาร ภาพ สื่อสิ่งพิมพ์ การออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ดาวเทียมและเคเบิล ตลอดจนการนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ ที่มีเจตนาบิดเบือน ปลุกกระดมให้เกิดความวุ่นวายแตกแยก หรือทำให้ประชาชนเข้าใจผิด

คำสั่ง กอ.รส.ฉบับที่ 8/2557 วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ขอความร่วมมือจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยให้ระงับการให้บริการส่งข้อความเชิงปลุกกระดม ยั่วยุ สร้างความรุนแรง ความไม่น่าเชื่อถือ และไม่เคารพกฎหมาย ซึ่งหากยังคงมีการดำเนินการอยู่ จะระงับการให้บริการทันที

คำสั่ง กอ.รส.ฉบับที่ 9/2557 วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ห้ามสร้างความขัดแย้งหรือต่อต้านการปฏิบัติงานของกอ.รส. โดยห้ามเจ้าของกิจการสื่อสิ่งพิมพ์ และรายการวิทยุโทรทัศน์ทุกประเภท บรรณาธิการ พิธีกรและสื่อมวลชน เชิญบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ทั้งในส่วนของข้าราชการและนักวิชาการ รวมทั้งอดีตผู้ปฏิบัติงานในศาลและกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนองค์กรอิสระ ให้สัมภาษณ์ หรือแสดงความคิดเห็น ในลักษณะทำให้เกิดการขยายความขัดแย้งบิดเบือน สร้างความสับสน และอาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรง

ขณะที่การประกาศตั้งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 ตั้งแต่เวลา 16:30 น. ที่ต่อมาได้ทำการยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการ ก็ได้ออกประกาศหลายฉบับ เพื่อเป็นการควบคุมการทำงานของสื่อ ได้แก่

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 1/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ประกอบด้วยกองทัพบก กองบัญชาการกองทัพไทย กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ขอให้ประชาชนทุกคนอยู่ในความสงบ ดำเนินวิถีชีวิต และประกอบอาชีพต่อไปตามปกติ

ให้ข้าราชการทุกกระทรวง ทบวง กรม ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบแบบแผนของทางราชการดังที่เคยปฏิบัติ

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 4/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การถ่ายทอดออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ และสถานีวิทยุชุมชน โดยให้สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกสถานี ทั้งที่เป็นของราชการและเอกชน งดรายการประจำสถานี และให้ถ่ายทอดกระจายเสียงจากสถานีวิทยุกระจายเสียงของกองทัพบก

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 5/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การสิ้นสุดชั่วคราวของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เว้นหมวด 2 พระมหากษัตริย์ คณะรัฐมนตรีรักษาการสิ้นสุดการปฏิบัติหน้าที่ วุฒิสภายังคงปฏิบัติหน้าที่ตามจำนวนสมาชิก วุฒิสภามีที่อยู่ ศาลทั้งหลายมีอำนาจดำเนินการพิจารณา และพิพากษาอรรถคดีตามบทกฎหมาย องค์กฤษฎี และองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 12/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ขอความร่วมมือจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการ และ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสื่อสังคมออนไลน์ ระวังการให้บริการส่งข้อความเชิงปลุกระดม ยั่วยุ สร้างความรุนแรง ความไม่น่าเชื่อถือ และไม่เคารพกฎหมาย ตลอดจนการต่อต้านการปฏิบัติงาน คสช.

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 14/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ห้ามสร้างความขัดแย้งหรือต่อต้านการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยห้ามเจ้าของกิจการสื่อสิ่งพิมพ์ และรายการวิทยุโทรทัศน์ทุกประเภท บรรณาธิการ พิธีกร และสื่อมวลชน เติญบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ทั้งในส่วนของข้าราชการและนักวิชาการ รวมทั้งอดีตผู้ปฏิบัติงานในศาลและกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนองค์กฤษฎี ให้สัมภาษณ์หรือแสดงความคิดเห็นในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง บิดเบือน และสร้างความสับสนให้กับสังคม

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 17/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต โดยให้ผู้บริการอินเทอร์เน็ตทุกราย ติดตาม ตรวจสอบ และระวังการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่มีการบิดเบือน ยุยงปลุกปั่น มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมถึงให้ไปรายงานตัวที่สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 18/2557 วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะให้ผู้ประกอบกิจการ และผู้ให้บริการด้านสื่อมวลชนทุกประเภท ทั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดิน สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม

เคเบิล โทรศัพท์ระบบดิจิตอล และโทรศัพท์อินเทอร์เน็ตทุกสถานี หนังสือพิมพ์ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ รวมทั้งผู้ให้บริการด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อออนไลน์ทุกประเภท อันรวมถึงการสื่อสารทางสังคม งดเว้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอันมีลักษณะต้องห้ามตามประกาศ คสช.

ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 22/2557 วันที่ 23 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การจัดส่วนงาน การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ โดยได้กำหนดส่วนงาน อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของ คสช. ออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับนโยบาย ระดับแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และระดับปฏิบัติ

ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 23/2557 วันที่ 23 พฤษภาคม 2557 เรื่อง การถ่ายทอดออกอากาศของสถานีวิทยุโทรทัศน์ภาคพื้นดิน ระบบแอนาล็อก และสถานีวิทยุกระจายเสียง โดยให้สถานีวิทยุโทรทัศน์ภาคพื้นดิน ระบบแอนาล็อก ซึ่งได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ออกอากาศรายการประจำของสถานีได้ตามปกติ แต่ต้องงดเว้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอันมีลักษณะต้องห้ามตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 14/2557 และประกาศ คสช. ฉบับที่ 18/2557 และต้องเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประกาศ คำสั่งของ คสช. จากสถานีโทรทัศน์ สถานีวิทยุกระจายเสียงของกองทัพกโดยทันที

แม้การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงแต่วันที่ 23 พฤษภาคม 2557 แต่เนื่องจากภายหลังการกลับมามองออกอากาศตามปกติ ยังคงมีประกาศ คสช. ฉบับที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับการทำงานที่สื่อของ ไทยพีบีเอสโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้นำเนื้อหาของประกาศฉบับที่ 33/2557, ฉบับที่ 37/2557, ฉบับที่ 97/2557 และฉบับที่ 103/2557 มาเป็นกรอบในการศึกษา

ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 33/2557 วันที่ 24 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ขอความร่วมมือในการปฏิบัติของศาล องค์การอิสระ และองค์กรอื่น ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไป โดยงดแสดงความคิดเห็นที่อาจทำให้ประชาชนเข้าใจผิด สับสน หรือเกิดการแตกความสามัคคี จนส่งผลกระทบต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของพนักงานเจ้าหน้าที่ของ คสช.

ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 37/2557 วันที่ 25 พฤษภาคม 2557 เรื่อง ความผิดที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร โดยประกาศให้บรรดาคดีความผิดตามที่ คสช. กำหนด ในเขตราชอาณาจักรและในระหว่างที่บังคับใช้ประกาศนี้ อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหาร

ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 97/2557 วันที่ 18 กรกฎาคม 2557 เรื่อง การให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ โดยให้ยกเลิกประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 14/2557, ฉบับที่ 18/2557

- ยังคงห้ามมิให้เชิญบุคคลกลุ่มบุคคล นักวิชาการ หรือผู้ที่เคยเป็นข้าราชการ ตลอดจนองค์กรอิสระ มาให้สัมภาษณ์หรือแสดงความคิดเห็นในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง บิดเบือน และสร้างความสับสนให้กับสังคม

- ผู้ประกอบกิจการและผู้ให้บริการด้านสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดิน สถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม เคเบิล โทรทัศน์ระบบดิจิตอลและโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งผู้ให้บริการด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อออนไลน์ งดเว้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารอันมีลักษณะต้องห้ามตามประกาศ คสช.

ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 103/2557 วันที่ 21 กรกฎาคม 2557 เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 97/2557

- ให้ใช้ความแทนที่ว่า ผู้ประกอบกิจการและผู้ให้บริการด้านสื่อมวลชน ห้ามวิพากษ์วิจารณ์ การปฏิบัติงานของคสช.โดยมีเจตนาไม่สุจริต เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของ คสช.ด้วยข้อมูลที่ เป็นเท็จ

- ให้ใช้ความแทนที่ว่า กรณีที่ปรากฏว่าบุคคลใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม พนักงานเจ้าหน้าที่ จะส่งเรื่องให้องค์การวิชาชีพที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก ดำเนินการสอบสวนทางจริยธรรมแห่งการประกอบ วิชาชีพ

จะเห็นได้ว่า จากคำประกาศของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ฉบับที่กล่าวข้างต้น ล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่สื่อของไทยพีบีเอส ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งส่วนใหญ่ มักเป็นการถูกจำกัดเสรีภาพการนำเสนอข่าวสารแก่ประชาชน โดยประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบ แห่งชาติ ฉบับที่ 5/2557 ที่ประกาศให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ลั่นสุดลงชั่วคราวนั้น นับเป็นประกาศที่ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพสื่ออย่างมาก เนื่องจากรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 7 คือ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

มาตรา 45

- บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมาย ซึ่งการจำกัดเสรีภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจ

ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

- การสั่งปิดกิจการ ห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน เสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลดรอนเสรีภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

- การให้นำข่าวหรือบทความไปตรวจก่อน จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 46

- พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชน ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการ แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ และมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรม รวมทั้งมีกลไกควบคุมตนเองขององค์กรวิชาชีพ

- ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชน ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชน

- การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าของกิจการ ที่เป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะ ให้ถือว่าเป็นการจงใจใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบและไม่มีผลใช้บังคับ เว้นแต่เป็นการกระทำเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายหรือจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพ

มาตรา 47

- คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

- ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่ง ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ตามที่กฎหมาย

บัญญัติ โดยการดำเนินการต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งต้องจัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ โดยมีมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการครอบงำ การครอบงำสิทธิข้ามสื่อ หรือการครอบงำ ซึ่งจะเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน

กระทั่ง วันที่ 31 กรกฎาคม 2557 มีการแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดแรก มีมติเลือก พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ 29 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2557 ขณะนั้น พลเอก ประยุทธ์ ยังอยู่ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

จนเมื่อ วันที่ 1 เมษายน 2558 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศเลิกใช้กฎอัยการศึก และอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 นำมาตรา 44 มาใช้ดูแลความสงบเรียบร้อย

เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะกรณีการนำเสนอข่าวภายใต้กฎอัยการศึก และการทำรัฐประหาร ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกรื่องของบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนทางการเมือง มาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาบทบาทหน้าที่ ทศนคติ และความเข้าใจของสื่อในการพัฒนาการเมืองการปกครอง เนื่องจากสื่อมวลชนนับเป็นกระจกสะท้อนผลงานและพฤติกรรมขององค์กรทางการเมืองได้เช่นกัน ดังที่ วีระพล วงษ์ประเสริฐ (2540, อ้างถึงใน อัญชุลี วงษ์บุญงาม และ ดารณี ธัญญสิริ, 2554, หน้า 12) ได้ระบุถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเสริมสร้างระบบสังคมการเมือง ดังนี้

1. หน้าที่ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน โดยต้องไม่เป็นข่าวลือที่ก่อให้เกิดความแตกแยก

2. หน้าที่ในการจัดวางระชาภาพ คือ จัดลำดับ เลือกลงประเด็น หัวข้อ หรือปัญหาที่ประชาชนควรรู้มานำเสนอ

3. หน้าที่ในการเผยแพร่เพื่อปลูกฝังความเชื่อหรืออุดมการณ์ทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนมีจิตสำนึกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อบ้านเมืองมากขึ้น

4. หน้าที่ในการพัฒนาด้านการเมือง โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย จากการให้ความรู้ความเข้าใจทางด้านการเมือง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

และเนื่องจากการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่ทำหน้าที่ภาวะภายใต้กรอบการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 ต้องคำนึงถึงโครงสร้างพิเศษ หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ผู้วิจัยจึงต้องทำการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ ในรัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับนี้

แม้รัฐธรรมนูญจะรับรองว่าประเทศไทยเป็นรัฐประชาธิปไตยและประชาชนเป็นองค์อธิปัตย์ แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 กลับนิรโทษกรรมสำหรับการกระทำของทหารในอดีตและอนาคต ที่เกี่ยวกับรัฐประหาร และให้คสช. มีอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อการปฏิรูป หรือความมั่นคง ซึ่งถือเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย

สำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำหน้าที่สื่อ คือ

- มาตรา 27 ให้มีสภาพปฏิรูปแห่งชาติ มีหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปซึ่งหนึ่งในนั้น คือ การปฏิรูปสื่อสารมวลชน

- มาตรา 44 เรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ มีใจความระบุว่า ให้อำนาจเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยมีอำนาจออกคำสั่งห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลาย ซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใด และได้กำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ (อ้างถึงใน คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3/2558)

คำสั่งดังกล่าวไม่เพียงมีเนื้อหากระทบต่อสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน หากยังกระทบต่อสิทธิการรับรู้ข่าวสารของประชาชน เห็นได้จากการสำรวจความคิดเห็นประชาชน โดยกรุงเทพโพลล์ (2557, ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ,) ซึ่งได้สำรวจประชาชนทั่วประเทศ จำนวน 1,088 คน เรื่องความเห็นต่อการปฏิรูปสื่อสารมวลชน พบว่า ร้อยละ 91.8 ติดตามข่าวจากทีวี รองลงมาร้อยละ 35 ติดตามข่าวจากโซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และร้อยละ 34.7 ติดตามข่าวจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 86.6 มีความเห็นว่าการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในปัจจุบัน มีอิทธิพลมากถึงมากที่สุดต่อการชี้นำทางความคิดของประชาชน ขณะที่เพียงร้อยละ 10.5 เท่านั้นที่เห็นว่ามีอิทธิพลน้อยถึงน้อยที่สุด แต่เมื่อถามถึงความเป็นอิสระของสื่อมวลชนจากนายทุนหรือนักการเมืองในการนำเสนอข่าวร้อยละ 64.8 เห็นว่าสื่อไม่เป็นอิสระ ถูกครอบงำและซื้อได้ ขณะที่ร้อยละ 26.2 เห็นว่า สื่อเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำ

นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 74.5 เห็นว่าข่าวที่สื่อนำมาเสนอเชื่อถือไม่ค่อยได้ เพราะไม่ได้นำเสนอความจริงทั้งหมด รองลงมาร้อยละ 20.7 เห็นว่าเชื่อถือได้ตรงตามข้อเท็จจริง และร้อยละ 2.2 เห็นว่าสื่อเชื่อถือไม่ได้เลย เพราะข้อมูลไม่เป็นความจริง สร้างข่าวขึ้นมาเอง สำหรับความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวการเมืองของสื่อมวลชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.4 ระบุว่า

สื่อไม่ค่อยเป็นกลาง รองลงมาร้อยละ 30.2 ระบุว่าไม่เป็นกลาง และร้อยละ 10.0 ระบุว่าไม่เป็นกลางเลย และพบว่า ประชาชนมากถึงร้อยละ 78.5 ระบุว่า ในการปฏิรูปการเมืองจำเป็นต้องปฏิรูปสื่อด้วย ขณะที่สื่อเพียงร้อยละ 16.4 ที่ระบุว่าไม่จำเป็นต้องปฏิรูปสื่อ โดยประชาชนร้อยละ 89.9 เห็นว่า สื่อควรมีการสอบใบอนุญาตวิชาชีพ

จวบจนถึง ปี 2561 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 44 ยังถูกใช้ควบคุม จำกัดการทำงานของสื่อ การทำหน้าที่ของไทยพีบีเอสจึงนับว่ายังอยู่ภายใต้ภาวะของการรัฐประหาร

จากข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับข้อมูลที่ เลอภพ ไสรัตน์ (2555, อ้างถึงใน วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 3, 2554, หน้า 122 - 124) ได้ทำการศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนพบว่า สื่อมวลชนมีบทบาทที่ชัดเจนใน 3 ประเด็น คือ

1. บทบาทการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ทำให้ประชาชนมีโอกาสได้เรียนรู้และเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
2. บทบาทการเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบทางการเมือง ซึ่งเป็นการแสดงออกที่ชี้วัดถึงเสรีภาพของสื่อมวลชน และเป้าหมายการทำหน้าที่ของสื่อ
3. บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง โดยมีองค์การวิชาชีพสื่อมวลชนกลุ่มผู้รับสารในสังคม และรัฐธรรมนูญเป็นผู้ควบคุมดูแล

นอกจากนี้ในรายงานการวิจัยสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ (2555, หน้า 114) ยังได้รวบรวมข้อสรุปเกี่ยวกับสื่อมวลชนและความขัดแย้งไว้ว่า สื่อมวลชนเป็นสิ่งที่สามารถเร่งให้กระบวนการขัดแย้งที่ความรุนแรงมากขึ้นได้ เพราะที่ผ่านมาผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ยอมรับว่า สื่อมักเป็นผู้ขยายวงความขัดแย้งออกไป จากการให้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน โดยเฉพาะบางสื่อที่ไม่เป็นกลางจะทำให้ข้อมูลกลายเป็นตัวเร่งกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้าใจผิดและความเกลียดชัง

ขณะที่สื่อต่างชาติอย่าง นิค น็อดสตีทซ์ ช่างภาพและนักข่าวอิสระชาวเยอรมัน กลับเห็นว่า สื่ออาจมีจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นกลางเสมอไป แต่สิ่งสำคัญคือ สื่อควรทำหน้าที่นำเสนอข้อเท็จจริง (อ้างถึงใน ทลิตา สุพัฒน์รังสรรค์, 2555, เข้าถึงได้จาก ส่องสื่อไทย จากสื่อนอก, ออนไลน์)

กายนทรี เวณิกท สวารัน ผู้อำนวยการสมาพันธ์สื่อข่าวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAPA) ยังได้ตั้งข้อสังเกตถึงบทบาทของสื่อกับการจรรโลงประชาธิปไตยไว้ว่า แม้ปัจจุบันสื่อจะ

มีความหลากหลายทั้งในแง่ของจำนวนและรูปแบบ แต่กลับไม่มีความหลากหลายในแง่มุมมองเนื้อหา เพราะแต่ละสื่อมีจุดยืนทางการเมืองของตนเอง สังคมไทยจึงไม่มีสื่อเพียงพอที่จะนำเสนอในความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะเมื่อมีสื่อใหม่เกิดขึ้น มีการสร้างพื้นที่นำเสนอใหม่ ๆ ในทางออนไลน์ แต่กลับทำให้เกิดการแบ่งแยกของผู้คนที่เห็นแตกต่าง และทำให้เกิดการเล็งครึบเฉพาะสื่อที่ตรงกับความต้องการของตนเอง (อ้างถึงใน ทลิตา สุพัฒน์รังสรรค์, 2555, เข้าถึงได้จาก สื่อไทย จากสื่ออื่น, ออนไลน์)

และเนื่องจากสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส คือ สื่อโทรทัศน์สาธารณะสื่อแรกของประเทศไทย ที่ผ่านมามีผู้ศึกษาวิจัยถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อสาธารณะในสถานการณ์ความขัดแย้งได้มากมาย หนึ่งในนั้นคือ การศึกษาถึงบทบาทที่ผ่านมามาขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง ผ่านรายการข่าว ซึ่งทอแสง รัศมี ถิระแก้ว (2553, อ้างถึงใน วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 23 ฉบับที่ 2, หน้า 13 - 14) พบว่า ไทยพีบีเอสมีความพยายามในการสร้างพื้นที่สาธารณะสำหรับประชาชน โดยนำเสนอรูปแบบของรายการที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง โดยการสื่อสารแบบ Face to face Communication เช่น รายการเวทีสาธารณะ ซึ่งมีต้นแบบจากแนวคิดรายการของบีบีซีที่สื่อสามารถสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองให้กับชาวบ้าน และกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ไม่ค่อยมีพื้นที่ ได้ร่วมเสวนาเชิงลึก เจาะประเด็นปัญหาสังคมร่วมกัน และรายการนักข่าวพลเมือง ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกลไกและกระบวนการสื่อสารของชาวบ้าน

นอกจากจากแนวคิดเกี่ยวกับรัฐประหาร ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความหมาย รายละเอียดของเหตุการณ์ และคำประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน เพื่อนำมาเป็นกรอบในการศึกษาอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวแล้ว การที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวภายใต้ข้อจำกัด และบทบาทของสื่อสาธารณะจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ก็เพื่อนำมาเป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสกรณีศึกษา ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัยที่ศึกษา ผู้วิจัยจึงได้จำแนกผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามเนื้อหา ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการโทรทัศน์ ผู้ประกาศข่าวและผู้รายงานข่าว เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณสมบัติทั่วไปและกระบวนการทำหน้าที่ของผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เพื่อวิเคราะห์ว่าองค์ประกอบภายในองค์กร และ

นโยบายของสถานนี้เป็นตัวกำหนดเงื่อนไข เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้อง หรือมีผลต่อการกำหนดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์หรือไม่ และมากน้อยเพียงใด ดังเช่น

ณัฐธวัช อิงศิริธาน (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง การคัดเลือกและแนวทางพัฒนาผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเอเอสทีวี ช่องนิวส์ วัน พบว่า การคัดเลือกผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเอเอสทีวี ช่องนิวส์ วัน มีการคัดเลือก 2 ระบบ คือ ระบบสรรหาจากภายนอก ซึ่งเป็นการเปิดรับสมัครอย่างเป็นทางการ และระบบสรรหาจากภายใน ซึ่งเป็นการคัดเลือกบุคลากรภายในสถานี โดยคำนึงถึงคุณสมบัติทั่วไปของผู้ประกาศข่าว ตามหน้าที่หลัก 3 หน้าที่ คือ การอ่านข่าวตามบท ที่ต้องทำความเข้าใจกับข่าว การเป็นผู้ดำเนินรายการข่าว ที่สามารถสัมภาษณ์แขกรับเชิญ ผู้ควบคุมการผลิตหรือการจัดลำดับข่าว และแก้ปัญหาระหว่างปฏิบัติหน้าที่ออกอากาศ รวมถึงการทำงานภาคสนาม ที่เสมือนการทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวและผู้รายงานข่าว

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อใหม่

เป็นการศึกษารูปแบบการนำเสนอข่าวผ่านสื่อออนไลน์ ในสถานการณ์ที่สื่อหลักไม่สามารถทำหน้าที่ได้ เพื่อวิเคราะห์ว่าสื่อออนไลน์เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติ ที่มีผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของไทยพีบีเอสได้หรือไม่ และมากน้อยเพียงใด ดังเช่น

บุษดี พนมภู (2556) ศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับตัวของคนข่าวในยุคออนไลน์ ศึกษาเฉพาะกรณี หนังสือพิมพ์บ้านเมือง พบว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในยุคออนไลน์ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ยังคงทำหน้าที่สื่อ รายงานเหตุการณ์ให้กับประชาชนรับรู้ โดยไม่ได้รู้สึกว่าคุณค่าของการทำหน้าที่สื่อมวลชนลดน้อยลง เพราะเชื่อว่า ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่มีผู้บริโภคเชื่อถือ โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปแบบ ขณะที่ผู้บริโภคเองก็มีวิจารณญาณในการเลือกรับข่าวสาร สื่อออนไลน์เป็นช่องทางที่ทุกคนสามารถกระจายอำนาจการผลิต การควบคุมการไหลเวียนข่าวสาร และมีอำนาจในการนิยามความจริงไปสู่ใครก็ได้ นอกจากนี้การควบคุมโดยรัฐก็ทำได้ยากขึ้น เนื่องจากมีผู้ให้บริการจำนวนมาก และมีเสรีภาพในการเลือกรับชมมากขึ้น

สมเกียรติ เหลืองศักดิ์ชัย (2553) ศึกษาวิจัยเรื่อง โทรทัศน์อินเทอร์เน็ตกับการบริโภคสื่อใหม่ในยุคสังคมข่าวสาร พบว่า การเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต เป็นปรากฏการณ์ในยุคสังคมข่าวสาร ที่ทำให้เกิดประสบการณ์การบริโภคสื่อใหม่ของคนในสังคม โดยรูปแบบของสื่อมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ ขณะที่ปัจจัยต่าง ๆ ของนวัตกรรมก็มีผลต่อการเลือกบริโภคสื่อใหม่ และยังทำให้เกิดการพัฒนาธุรกิจสื่อแบบใหม่

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อสาธารณะและสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

เป็นการศึกษานโยบายของสื่อสาธารณะที่สอดคล้องกับการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และศึกษาผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมในแง่การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดบ้างที่นำมาสู่การกำหนดรูปแบบการนำเสนอข่าว รวมถึงรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกาศข่าวและผู้สื่อข่าวที่วิสาธารณะ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์อัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ดังเช่น

ประทุม บุญรักษ์ (2552) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ที่วิสาธารณะ พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน เปิดรับข้อมูลข่าวสารของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย เป็นประจำเกือบทุกวัน โดยจะมีการรับรู้ทางด้านการดำเนินงานด้านนโยบายและวิสัยทัศน์ และด้านรายการตามลำดับ การวิจัยยังพบว่า ประชาชนมองภาพลักษณ์ของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย เป็นสถานีแห่งข่าวสาร ซึ่งบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ในมุมมองของประชาชน คือ การมีบุคลิกภาพของความเป็นผู้ใหญ่ และมีการทำงานที่รวดเร็ว

สุदारักษ์ เนื่องชมภู (2553) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการและความพึงพอใจต่อรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สาธารณะ ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ใช้เวลาชมรายการ 30 นาที - 1 ชั่วโมง ในช่วงเวลา 18.01 - 22.00 น. โดยจะมีความพึงพอใจในการรับชมรายการประเภทข่าวมากที่สุด

นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเมืองในนโยบายสื่อสาธารณะขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พบว่า องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) เกิดขึ้นจากการผลักดันของกลุ่มนักวิชาการที่เป็นตัวแทนความคิดและอุดมการณ์ของกลุ่มประชาสังคมระดับชนชั้นนำจากแนวคิดสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาที่เสนอโดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี ซึ่งมีความพยายามเป็นสื่อที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจรัฐหรือกลุ่มทุน ทำให้มีความจำเป็นต้องพึ่งพารายได้สาธารณะเป็นหลักซึ่งพบว่างบประมาณเกือบทั้งหมดมาจากภาษีสรรพสามิตในอัตราร้อยละ 1.5 โดยกำหนดให้มีรายได้สูงสุดปีงบประมาณละไม่เกิน 2,000 ล้านบาท

พัทธนันท์ วิเศษสมวงศ์ (2551) ศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการและการจัดตั้งที่วิสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย พบว่า

1. มาตรการสำคัญในการจัดตั้งที่วิสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย คือ ความเป็นอิสระจากทุน จากรัฐ และจากอคติของนักสื่อสารมวลชน โดยมีกลไกที่สร้างความเป็นอิสระ

ด้านการเงิน โดยมีแหล่งทุนจากภาษีสรรพสามิตที่ปลอดการโฆษณา และมีการสร้างความเป็นอิสระด้านการบริหารองค์การด้วยการมีคณะกรรมการหลายระดับ รวมถึงมีกลไกในการตรวจสอบการทำงานทางกฎหมาย จากสภาผู้ชม และข้อบังคับทางจริยธรรมของสถานี

2. ทิศนะต่อการจัดตั้งที่วิสาหธารณะ ประกอบด้วย การคาดหวังถึงองค์กรที่เป็นทางเลือกให้ผู้ชมได้มีโอกาสชมรายการที่เป็นประโยชน์ เป็นกลาง ครอบคลุม รอบด้าน เปิดพื้นที่ให้กับทุกฝ่าย และเข้าถึงได้ง่าย แต่เพราะกระบวนการจัดตั้งที่วิสาหธารณะแห่งแรกเร่งรัดเกินไปจนขาดกระบวนการ จึงยังเป็นทีที่วิสาหธารณะที่เกิดขึ้นท่ามกลางความอึดอัดใจของคนหลายฝ่าย

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์

เป็นการศึกษาความสำคัญของอัตลักษณ์ ทั้งอัตลักษณ์ของบุคคลและอัตลักษณ์ขององค์กร ที่ในบางครั้งอาจเกิดการทับซ้อนกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าคนในสังคมมีส่วนในการกำหนด หรือควบคุมบทบาทของบุคคลอย่างไร และควรเลือกหยิบใช้อัตลักษณ์ใดมานำเสนอในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ ดังเช่น

เฉลิมชัย ปัญญาดี (2553) ศึกษาวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์และการสร้างอัตลักษณ์ขององค์กรบริหารส่วนตำบล ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า อัตลักษณ์สามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ที่คนภายในสร้างขึ้น ซึ่งมองว่าองค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรที่กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน ดังนั้นจึงเป็นตัวแทนของประชาชน และอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนภายนอก ซึ่งมองจากการใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนตำบลในทางที่ไม่เหมาะสม ไม่ได้มีการให้ความสำคัญกับท้องถิ่นตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ยังพบว่า อัตลักษณ์ขององค์กรบริหารส่วนตำบลเกิดการซ้อนทับระหว่างอัตลักษณ์ของบุคคล (Personnel Identity) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ที่เกิดจากบางครั้งเลือกที่จะหยิบใช้อัตลักษณ์ส่วนบุคคล บางครั้งเลือกที่จะหยิบใช้อัตลักษณ์ทางสังคม โดยคนในสังคมเป็นผู้กำหนดบทบาทเฉพาะบุคคลกับบทบาทที่ถูกควบคุมกำกับขึ้น

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎอัยการศึก และการทำรัฐประหาร

เป็นการศึกษาการทำหน้าที่ของสื่อ ภายใต้ข้อจำกัดในสถานการณ์การประกาศกฎอัยการศึก และการทำรัฐประหาร เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ดังเช่น

วิชุดา ดิงต้อย (2551) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเข้าถึงข่าวสารการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ภายใต้กฎอัยการศึก พบว่า ในช่วงของการประกาศใช้กฎอัยการศึก

ประชาชนส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึง เนื่องจากมีการควบคุมและครอบงำ รัฐก็ถูกปิดกั้นในการเข้าถึงข่าวสารการเมือง ทั้งที่ประชาชนควรมีสิทธิ เสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร และมีส่วนร่วมทางการเมือง

พันเอก สุรพาศม์ นาลอง (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทหน่วยรบพิเศษในการรัฐประหารในช่วงปี พ.ศ.2509 – พ.ศ.2549 พบว่า บทบาทของทหารในการทำรัฐประหารแต่ละยุคอาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน คือ ผู้นำการทำรัฐประหาร มักเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในกองทัพ ส่วนความแตกต่าง คือ วิธีการ มาตรการ กฎหมายและความรุนแรงที่ใช้ควบคุมสถานการณ์ แต่ทั้งนี้ไม่ว่ายุคไหน สื่อก็จะถูกควบคุมและจำกัดสิทธิเสรีภาพ

จะเห็นได้ว่าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเรียบเรียงในบทที่ 2 ล้วนแล้วแต่เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกรอบในการศึกษาตัวแปรต้น ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกและเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีเข้ากับเนื้อหาในส่วนต่าง ๆ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

- แนวคิดเกี่ยวกับการจัดรายการโทรทัศน์ เป็นกรอบในการศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภายในองค์กร และนโยบายของสถานี ที่เป็นตัวกำหนดกระบวนการทำหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ในสถานีโทรทัศน์

- แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้ประกาศข่าวและผู้รายงานข่าว เป็นกรอบในการศึกษาบทบาทหน้าที่ คุณสมบัติ และลีลาการใช้ภาษา รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวตามบทบาทของผู้ประกาศข่าวหรือผู้รายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

- แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อใหม่ เป็นกรอบในการศึกษารูปแบบของสื่อ ที่มีผลต่อการรับรู้และเลือกรับชมข่าว อันจะนำไปสู่การกำหนดอัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

- แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสาธารณะ เป็นกรอบในการศึกษานโยบายของการก่อตั้งสถานีโทรทัศน์สาธารณะ อันจะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบข่าว และปัจจัยของการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

- แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เป็นกรอบในการศึกษาความหมาย และความสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดปัจจัยที่มีผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

- แนวคิดเกี่ยวกับรัฐประหาร เป็นกรอบในการศึกษาความหมาย รูปแบบ และข้อห้ามตามกฎหมาย รวมถึงบทบาทของสื่อภายใต้กฎอัยการศึก และการทำรัฐประหาร ซึ่งจะนำไปสู่การ

กำหนดปัจจัยที่มีผลต่ออัตลักษณ์การนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ภายใต้ข้อจำกัดของกฎอัยการศึก และการรัฐประหาร